

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет економічних наук

Кафедра фінансів

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь – бакалавр

на тему: **«АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ
ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В
УКРАЇНІ»**

Виконала: студентка 4-го року навчання,
спеціальність 072
«Фінанси, банківська справа та
страхування»

Мордас Олена Сергіївна

Керівник: Глущенко С.В.
кандидат економічних наук, доцент

Рецензент Момотюк Л.Є.
(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота захищена

з оцінкою «_____»

Секретар ЕК _____Донкоглова Н.А.

«_____» _____ 2021 р.

Київ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА.....	7
1.1 Поняття, цілі та методи фінансового аналізу.....	7
1.2 Показники фінансово-майнового стану, ділової активності та фінансової стійкості підприємства.....	14
1.3 Аналіз фінансових результатів підприємства, його ліквідності, рентабельності та платоспроможності.....	21
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2 ХАРАКТЕРИСТИКА ГАЛУЗІ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УКРАЇНІ (на прикладі КП «Київпаstrans» та КП «Вінницька транспортна компанія»)	29
2.1 Міський транспорт у системі пасажирських перевезень та особливості фінансування транспортних підприємств.....	29
2.2 Загальний огляд комунального підприємства «Київпаstrans»	35
2.3 Опис комунального підприємства «Вінницька транспортна компанія».....	41
Висновки до розділу 2	44
РОЗДІЛ 3 ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ОБРАНИХ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УКРАЇНІ, ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ.....	46
3.1 Оцінка фінансово-майнового стану та характеристика фінансової стійкості комунального підприємства «Київпаstrans»	46
3.2 Оцінка та аналіз майнового стану, джерел формування капіталу, ділової активності та фінансової стійкості комунального підприємства «Вінницька транспортна компанія»	63

3.3 Порівняльна характеристика фінансових показників вітчизняних та зарубіжних транспортних підприємств	79
3.4 Рекомендації, можливості та пріоритетні шляхи розвитку комунальних транспортних підприємств в Україні	82
Висновки до розділу 3	85
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89
ДОДАТКИ.....	93

ВСТУП

Транспорт є одним з найголовніших факторів, від якого залежить безперервність та стабільність функціонування економіки країни. Він забезпечує постійне переміщення людей, вантажів, ресурсів у просторі, поєднуючи різні сегменти виробництва, регіони та держави. Окремі галузі економіки завдяки транспорту об'єднуються у єдине світове виробництво. Тому будь-які перебої у транспортуванні здатні не лише призвести до значних збитків підприємств, але й можуть спричинити колапс та зупинку виробничих потоків. Наукова робота спрямована на дослідження функціонування транспортної системи України через призму аналізу фінансового стану підприємств – пасажирських перевізників. Адже від ефективності функціонування громадського транспорту залежить продуктивність працівників. Особливо актуальною є тема під час надзвичайних ситуацій. Зважаючи на загальний поточний стан, дослідження громадського транспорту в Україні є необхідною темою ретельного вивчення.

Актуальність теми

Транспортна галузь є одним з пріоритетних напрямів державної підтримки та розвитку. З метою досягнення міжнародних стандартів та прискорення процесу євроінтеграції аналіз, виявлення та розробка рекомендацій шляхів покращення системи пасажирських перевезень в Україні є надзвичайно важливим дослідженням. Усвідомлюючи актуальність розвитку транспортної сфери, багато вітчизняних та зарубіжних вчених присвятили даній темі свої наукові праці. До них належать А.І. Абрамов, М.Д. Білик, А.В. Вельможин, Б.Л. Геронімус, О.П. Голиков, В.Є. Канарчук, Л.В. Канторович, В.Г. Шинкаренко та інші.

Мета та задачі дослідження

Метою є аналіз та оцінка фінансового стану підприємств галузі пасажирських перевезень в Україні та внесення пропозицій щодо покращення та розвитку їх фінансового стану. Головні задачі дослідження – визначити

теоретичну базу для аналізу фінансового стану підприємства, а саме описати мету, методи, основні поняття та показники фінансового аналізу; здійснити ґрунтовний аналіз галузі пасажирських перевезень – розглянути міський транспорт у системі пасажирських перевезень, здійснити загальний огляд обраних комунальних підприємств – «Київпастрас» та «Вінницька транспортна компанія», визначити характерні особливості комунальної форми власності та джерел фінансування. Також необхідно детально дослідити фінансовий стан підприємств та оцінити майновий стан, джерела формування капіталу, ступінь фінансової стійкості та активності; порівняти показники з галузевими значеннями, виявити проблеми та розробити рекомендації щодо напрямів розвитку підприємств.

Об’єкт та предмет дослідження

Об’єкт дослідження – підприємства галузі пасажирських перевезень.

Предмет дослідження – фінансовий стан підприємств галузі пасажирських перевезень в Україні (на прикладі компаній «Київпастрас» та «Вінницька транспортна компанія»).

Методи дослідження

У роботі використовувалися такі методи наукового дослідження як порівняння, аналіз, класифікація, дедукція, пояснення, виокремлення. У частині практичного аналізу фінансового стану підприємств були застосовані методи узагальнення, прогнозування, моделювання, графічного представлення та інші.

Інформаційну базу дослідження становлять Податковий кодекс України, Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, Господарський кодекс України, закони України, статистичні матеріали Державної служби статистики України, накази Міністерства фінансів України, тлумачні словники української мови, наукові роботи вітчизняних та зарубіжних вчених з питань бухгалтерського та податкового обліку, ресурси мережі Інтернет.

Практичне значення одержаних результатів

Результати, представлені у роботі можуть бути використані досліджуваними підприємствами для покращення їх фінансового стану, органами місцевого

самоврядування з метою підвищення якості управління коштами, аналітиками для збору та обробки статистичної інформації, державними структурами задля впровадження рекомендацій, а також іншими дослідниками та науковцями.

Науковий результат розширює теоретичне застосування методів фінансового аналізу та практичне дослідження нових підприємств пасажирських перевезень; формує нові методи та рекомендації шляхів вдосконалення фінансового стану з огляду на отриманий результат.

Структурно робота включає три розділи з основним викладом матеріалу та короткими проміжними висновками, а також вступ, висновки, джерела та додатки. Перший розділ описує теоретичні основи фінансового аналізу підприємства. У даному розділі розтлумачено поняття «фінансового аналізу» та «фінансово-майнового стану», розкрито види, методи, завдання аналізу. Також детально представлено показники та коефіцієнти оцінки майна, джерел формування, платоспроможності, рентабельності, ділової активності та фінансової стійкості, які є головними інструментами фінансового аналізу.

Другий розділ присвячений дослідженню галузі пасажирських перевезень в Україні на прикладі двох обраних комунальних підприємств – «Київпаstrанс» та «Вінницька транспортна компанія». На початку охарактеризовано міський транспорт у системі пасажирських перевезень. Далі представлений загальний опис досліджуваних підприємств та характерні риси комунальної форми власності, особливості джерел фінансування.

Третій розділ містить ґрунтовний фінансовий аналіз КП «Київпаstrанс» та «Вінницької транспортної компанії», порівняльну характеристику отриманих фінансових показників із галузевими значеннями. Крім того, у розділі виявлено та описано основні проблеми підприємств, рекомендації та напрями вдосконалення.

Ключові слова: фінансовий аналіз, підприємство, майновий стан, фінансування, активи, пасажирські перевезення, транспортна галузь, коефіцієнти, комунальний, капітал, оборотність, рентабельність, ліквідність, кошти, заборгованість, прибуток.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Поняття, цілі та методи фінансового аналізу

Поняття «фінансового аналізу» з'явилося наприкінці ХІХ століття. Його попередником була «комерційна арифметика», яка забезпечувала актуальну тогочасну потребу в ефективному управлінні та виявленні головних недоліків, дефектів на підприємстві. Така потреба була зумовлена активним розвитком капіталізму та високою конкурентоздатністю ринку. Зростання ринків капіталу, прискорений розвиток ринкової економіки стимулювали щоденне вдосконалення та поглиблення комерційної арифметики, яка потім постала як окремий напрям - «фінансовий менеджмент» або «фінансове управління». Підрозділом фінансового менеджменту і є фінансовий аналіз.

Сучасна система фінансового менеджменту є багатогранною та інтегрує велику кількість різних напрямів управління фінансами підприємства. Будь-яке управління фінансами ґрунтується на механізмі фінансового менеджменту. Автори наукового підручника [1] розглядають механізм фінансового менеджменту як сукупність методів, інструментів і важелів впливу на процес розроблення та реалізації управлінських рішень щодо фінансової діяльності підприємства та їхнє інформаційне й нормативно-правове забезпечення. Відповідно до цього складемо комплексну схему, яка відображатиме місце фінансового аналізу у системі механізму фінансового менеджменту (рис 1.1).

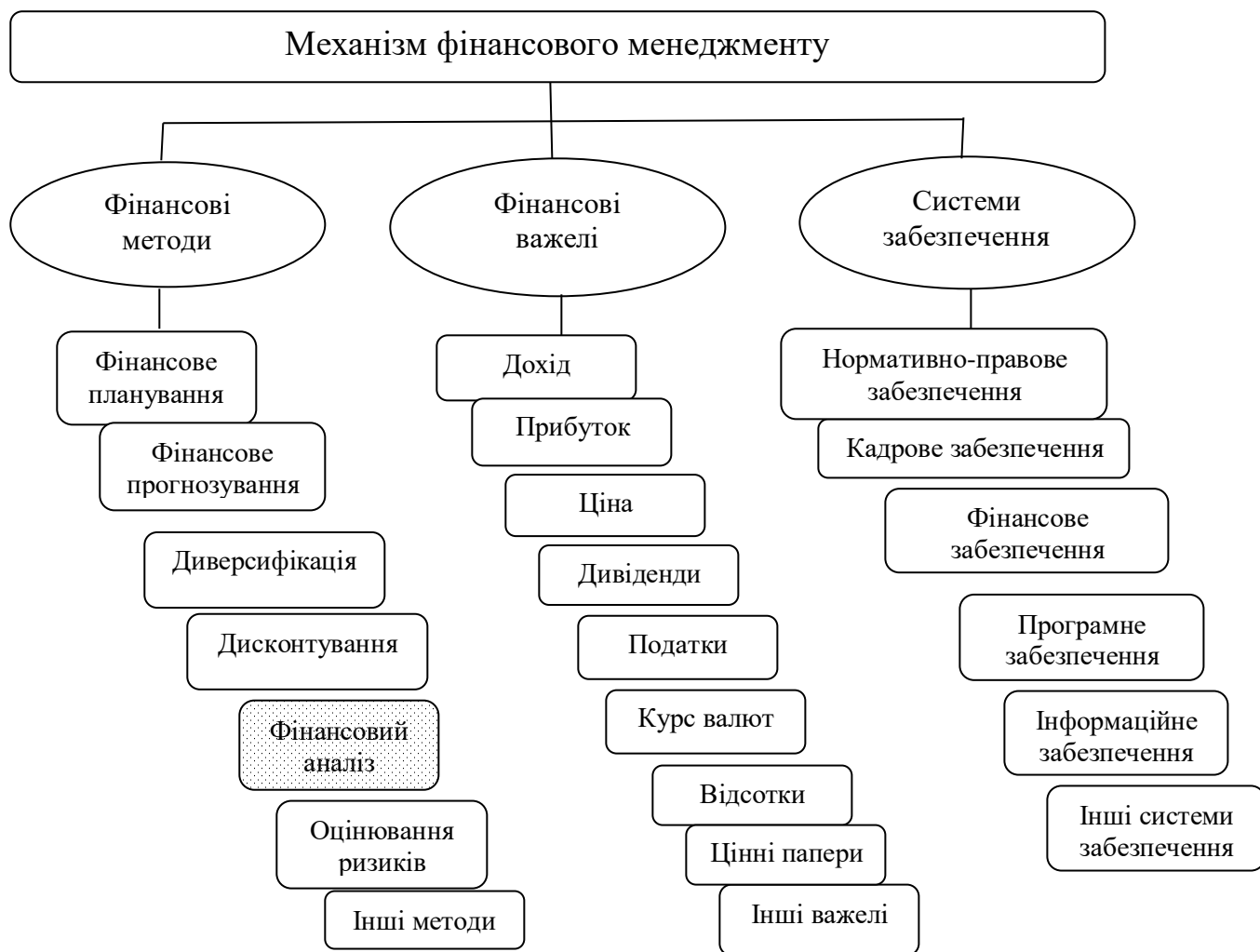

Рисунок 1.1 – Структурні складові механізму фінансового менеджменту

Джерело: складено автором на основі даних [2]

З рисунка видно, що фінансовий аналіз є складовою фінансових методів механізму фінансового менеджменту. Проте варто також зазначити, що завдяки своїй динамічності, масштабності та комплексності сучасний фінансовий аналіз можна виокремити як самостійну галузь науки.

Визначивши місце фінансового аналізу у системі економічних знань та окресливши історичне формування поняття, перейдемо до самого терміну фінансового аналізу. Почнемо зі слова «аналіз». Згідно з академічним тлумачним Словником української мови аналіз (від грец. analysis – розкладання) – метод наукового дослідження предметів, явищ та ін. шляхом розкладу, розчленування їх у думці на складові частини [3]. Оберненим поняттям є синтез, тобто злиття та поєднання окремих частин цілого. Методи наукового аналізу широко

застосовуються у всіх галузях науки. Залежно від об'єкта дослідження та сфери застосування виокремлюють різні види аналізу – математичний аналіз, системний аналіз, економічний аналіз тощо.

Поняття «фінансовий аналіз» має безліч тлумачень від різних науковців та викладачів. Проте якщо об'єднати та систематизувати визначання (табл. 1.1), то можна описати наступну закономірність. Спільними ознаками, які згадує більшість вчених у своїй термінології даного поняття є:

1. Фінансовий аналіз повинен описувати не лише поточний стан підприємства, але й давати прогнозну оцінку.
2. Фінансовий аналіз спрямований на дослідження фінансового стану підприємства.
3. Джерелом забезпечення фінансового аналізу є бухгалтерська звітність підприємства та інші фінансово-економічні показники.
4. Головне завдання, яке повинен забезпечувати фінансовий аналіз – прийняття ефективних управлінських рішень на підприємстві.
5. Фінансовий аналіз розглядається переважно як система чи сукупність взаємопов'язаних методів та прийомів досліджень.

Таблиця 1.1 Визначення поняття «фінансовий аналіз»

№	Визначення	Автор(и)	Джерело
1	2	3	4
1	Метод оцінки і прогнозування фінансового стану підприємства на основі його бухгалтерської звітності.	Лучко М. Р. (д.е.н., професор), Жукевич С. М. (к.е.н, доцент кафедри обліку), Фаріон А. І. (к.е.н., ст. в).	[4]
2	Засіб оцінювання і прогнозування фінансового стану підприємства на підставі інформації фінансової звітності й оперативних даних за допомогою системи фінансово-економічних показників.	Тютюнник Ю. М. (доцент, к.е.н. професор), Дорогань-Писаренко Л. О. (к.е.н., професор), Тютюнник С. В. (доцент, к.е.н.. професор).	[5]
3	Сукупність методичних прийомів дослідження фінансових відносин суб'єктів господарювання, обумовлених об'єктивними і суб'єктивними факторами, які знаходять відображення у фінансовому обліку і звітності.	Бланк І. О. (заслужений діяч науки і техніки України, д.е.н., професор), Ситник Г. В. (д.е.н., професор).	[6]

Продовження Таблиці 1.1

1	2	3	4
4	В умовах ринку фінансовий аналіз спрямований на накопичення, оброблення та використання інформації фінансового характеру та є основою прийняття управлінських рішень на мікрорівні, тобто на рівні суб'єктів господарювання.	Базилінська О. Я. (доцент, к.е.н.).	[7]
5	Процес дослідження фінансового стану та результатів фінансової діяльності підприємства з метою виявлення резервів підвищення його ринкової вартості й забезпечення ефективного розвитку.	Бочаров В. В. (д.е.н., професор).	[8]
6	Система спеціальних знань, спрямованих на вивчення причинно-наслідкових зв'язків у фінансових взаємовідносинах, фінансових ресурсах і їх потоках для оцінювання стану і перспектив життєдіяльності суб'єкта господарювання.	Шеремет А. Д. (професор, заслужений діяч науки), Є. В. Негашев (доцент, к.е.н.).	[9]
7	Метод оцінки ретроспективного (тобто того, що було) і перспективного (того, що буде у майбутньому) фінансового стану господарського суб'єкта на основі вивчення залежності й динаміки показників фінансової інформації. Одночасно фінансовий аналіз є основною частиною фінансового планування.	Брейли Ричард (британський економіст, професор Лондонської школи бізнесу), Майерс Стюарт (американський економіст, професор MIT Sloan школи менеджменту).	[10]
8	Метод оцінювання і прогнозування фінансового стану підприємства. Він служить основою обґрунтування рішень у сфері управління фінансовими ресурсами підприємства.	Литвин Б. М. (д.е.н., професор), Стельмах М. В. (доцент, к.е.н.).	[11]

Джерело: складено автором на основі джерел вказаних у таблиці

Звісно, існують і відмінності у кожному з визначень, наведених у таблиці 1.1. Так, дехто розглядає фінансовий аналіз як процес (№ 5), дехто наголошує на дослідженні саме фінансових відносин (№ 3 та №6) тощо.

Проаналізувавши роботи вчених, а також тлумачення наукових термінів, сформулюємо власне визначення фінансового аналізу. Фінансовий аналіз – система методів та прийомів наукового дослідження минулого, поточного та майбутнього фінансового стану підприємства, яка ґрунтується на показниках фінансової звітності та покликана забезпечувати прийняття управлінських рішень. Відповідно до цього, головною метою проведення фінансового аналізу є розкриття повної, ґрунтовної, неупередженої інформації про фінансовий стан

підприємства у будь-якому часовому розрізі задля ефективного управління фінансами, а отже і задля забезпечення основної мети підприємства – збільшення прибутку. Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити наступні завдання фінансового аналізу:

- провести комплексне оцінювання фінансового стану – від аналізу майна, джерел формування капіталу до фінансової стійкості підприємства, його платоспроможності та ліквідності;
- визначити позицію підприємства на ринку та провести порівняльний аналіз з показниками конкурентів;
- дослідити динаміку та тренди розвитку підприємства, виявити, чи були присутні нециклічні коливання, різкі зміни та встановити причини таких лагів;
- описати ступінь прибутковості підприємства у порівнянні з попередніми роками та з показниками конкурентів;
- слідкувати за дисципліною підприємства перед кредиторами, клієнтами, партнерами – як погашається кредиторська заборгованість, наскільки великою є дебіторська заборгованість, чи залучаються нові споживачі та збільшується кількість партнерів;
- здійснювати інформаційне забезпечення підприємства.

Ці та інші завдання сприяють формуванню чіткої стратегії розвитку підприємства та створенню фінансової політики. Залежно від спрямування самих завдань обирається не лише політика фінансового управління, але й визначаються види, методи та прийоми фінансового аналізу, які будуть застосовуватися у реалізації фінансової стратегії. Почнемо з видів фінансового аналізу. Існує декілька ознак, за якими розрізняють види аналізу.

За обсягом дослідження [12]– повний та тематичний. Повний передбачає аналіз та вивчення всіх аспектів підприємства, тоді як тематичний сфокусований на розкритті конкретних факторів діяльності підприємства – залучення нових джерел фінансування, ефективність здійснення боргової політики, рівень фінансової стійкості підприємства тощо.

За часом проведення – ретроспективний, поточний, прогнозний.

За об'єктом аналізу – підприємство в цілому, окремі підрозділи, операції.

За метою дослідження – експрес-аналіз, деталізований аналіз, діагностичний. Висновки діагностичного аналізу ґрунтуються на оцінюванні ключових, типових ознак функціонування підприємства. Експрес-аналіз передбачає отримання швидкого результату дослідження та використовує переважно порівняльні методи оцінки. Натомість деталізований аналіз проводить широке дослідження показників, формування динаміки, виявлення закономірностей тощо.

Остання та одна з найголовніших ознак поділу – за суб'єктами користування – внутрішній та зовнішній фінансовий аналізи. Більш детальним та повним є внутрішній аналіз, який проводиться управлінцями самого підприємства. До них належать директори, фінансові менеджери, аналітики, економісти, бухгалтери тощо. Оскільки дані суб'єкти можуть використовувати не лише публічну звітність, але будь-які інші внутрішні джерела інформації, то їх обізнаність про фінансово-господарську діяльність підприємства є глибшою. Зовнішній фінансовий аналіз здійснюють аудитори, кредитори, інвестори та інші суб'єкти, які зацікавлені у певному підприємстві. Проте через недоступність для зовнішніх суб'єктів внутрішньої інформації підприємства, такий аналіз є менш деталізованим [13].

Перейдемо до методів та прийомів фінансового аналізу. Будь-який метод аналізу діяльності підприємства здійснюється через систему взаємопов'язаних прийомів та способів аналізу.

Усі методи фінансового аналізу поділяються на дві великі групи – формалізовані способи аналізу, які базуються тільки на аналітичних залежностях та неформалізовані, які ґрунтуються виключно на логічному рівні. Головна відмінність між двома різновидами методів полягає в тому, що перші надають точну числову характеристику фінансового процесу чи явища, а другі містять суб'єктивний фактор експерта, в основі якого лежать досвід, інтуїція, аналогії, власні знання, асоціації...

Основними способами та прийомами [14], завдяки яким проводять фінансовий аналіз підприємства є

- горизонтальний (часовий) аналіз – порівняння показників з аналогічними попереднього періоду;
- вертикальний (структурний) аналіз – визначення всіх структурних складових звітності та виявлення впливу кожного з цих показників на результат;
- трендовий аналіз – опис закономірностей, тенденцій змін та тренду динаміки фінансових показників. Даний вид аналізу передбачає також створення прогнозних моделей;
- факторний аналіз - дослідження впливу окремих факторів на результативний показник за допомогою детермінованого або стохастичного методів дослідження [7];
- порівняльний (просторовий) аналіз – співставлення фінансових показників з іншими внутрішніми чи зовнішніми показниками;
- аналіз відносних показників (коефіцієнтів) – розрахунок відношень між показниками та виявлення взаємозв'язків між ними;
- маржинальний аналіз (аналіз беззбитковості) – аналіз ефективності управлінських рішень, який ґрунтується на дослідженні зв'язків та співвідношень між витратами, обсягом реалізації та прибутком [15].

Тож, фінансовий аналіз є багатогранною системою, яка поєднує численну кількість методів, прийомів, видів, способів проведення дослідження. Вибір кожного з них залежить від мети та завдань фінансового аналізу. У наступному розділі буде висвітлено іншу його невід'ємну складову – показники, коефіцієнти, індекси. Дані, необхідні для розрахунків, як правило, беруться з головного джерела фінансової інформації – фінансової звітності підприємства. Проте також можливе використання додаткових джерел внутрішніми користувачами, прикладами яких є управлінські звіти, первинні документи тощо.

1.2 Показники фінансово-майнового стану, ділової активності та фінансової стійкості підприємства

У даному розділі ми розглянемо основні показники майнового та фінансового стану підприємства, а саме: представимо аналіз майна та джерел формування капіталу. Проте перш ніж перейти до показників варто зазначити, що є фінансово-майновим станом підприємства.

Фінансово-майновий стан підприємства – сукупність взаємопов’язаних показників, які визначають поточний стан підприємства та дають прогнозну оцінку ефективності використання фінансових ресурсів для забезпечення його фінансово-господарської діяльності. При цьому фінансовий стан оцінюється не лише зі сторони ефективності провадження господарської діяльності, але й із зовнішньої сторони – визначення позицій підприємства на ринку, серед конкурентів, по галузі, регіону тощо.

Однією з найважливіших складових будь-якого підприємства є його майно. Це ті активи, завдяки яким підприємство здатне виробляти та реалізовувати свою продукцію чи надавати послуги [16]. Від ефективного управління активами безпосередньо залежить фінансовий стан підприємства. Тож, розглянемо детальніше показники аналізу майна.

Аналіз майнового стану підприємства завжди починається із вивчення та дослідження активів, якими володіє компанія та виявлення основних змін, які відбулися за визначений період. Для цього необхідно розглянути структуру активів та здійснити вертикальний та горизонтальний аналізи. Вертикальний визначає частку кожної статті у відсотках до валюти балансу. Горизонтальний аналіз передбачає складання аналітичних таблиць для визначення динаміки та формування темпів приросту. Кожне підприємство, залежно від виду діяльності та спеціалізації, самостійно визначає структуру активів. Проте відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [17] поділ активів за статтями на три розділи – необоротні активи, оборотні активи та необоротні активи, утримувані для продажів, та групи вибуття – є обов’язковим.

Позитивними змінами майна підприємства є приріст активів, збільшення підсумку балансу в кінці звітної періоду в порівнянні з початковим; перевищення темпів приросту оборотних активів над необоротними; перевищення величини і темпів росту власного капіталу над позиковим; зразкова рівність темпів приросту кредиторської та дебіторської заборгованості [18].

Наступним важливим етапом є визначення оптимальності нарощення активів. Для цього необхідно порівняти три темпи приростів – темп приросту активів, чистого доходу та чистого прибутку. За інших рівних умов, темп приросту активів має бути меншим за темп приросту чистого доходу. Якщо виконуватиметься перша умова, то це означає, що підприємство ефективно використовує потенціал ресурсів, відбувається розширення масштабів діяльності, та підвищення інтенсивності. Другою умовою є переважання темпів приросту чистого прибутку над темпами приросту чистого доходу. Це можливо лише тоді, коли підприємство має великі обсяги реалізації та високий рівень рентабельності продажів.

Перейдемо до коефіцієнтів аналізу майна. До основних коефіцієнтів належать коефіцієнти співвідношення оборотних та необоротних активів, коефіцієнти основних засобів, коефіцієнти мобільності активів та коефіцієнти оборотності активів. Згрупуємо дані показники на дві частини – ті, які характеризують оборотність активів та показники якісної характеристики активів та основних засобів (ОЗ). Друга група представлена у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 Показники якісної характеристики активів та основних засобів

<i>№</i>	<i>Коефіцієнт</i>	<i>Визначення</i>	<i>Формула</i>
1	2	3	4
1	Коефіцієнт постійності (Кп)	Відношення необоротних активів (НА) до всіх активів.	$= НА/А$
2	Коефіцієнт мобільності (Км)	Відношення оборотних активів (ОА) до всіх активів.	$= ОА/А$ або $= 1-Кп$
3	Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів (Кобана)	Відношення оборотних активів до необоротних активів.	$= ОА/НА$
4	Коефіцієнт зносу (Кз)	Відношення величини зносу до первісної вартості основних засобів.	$= \text{величина зносу/первісна вартість ОЗ}$

Продовження Таблиці 1.2

1	2	3	4
5	Коефіцієнт придатності (Кпр)	Відношення вартості основних засобів до величини зносу основних засобів.	=первісна вартість ОЗ/величина зносу або $=1/Kз$
6	Коефіцієнт оновлення (Кон)	Відношення суми введених за звітний період основних засобів до первісної вартості основних засобів на кінець періоду.	= первісна вартість введ. ОЗ/первісна вартість ОЗ на кін. періоду
7	Коефіцієнт вибуття (Квиб)	Відношення первісної вартості основних засобів, що вибули до їх первісної вартості на початок періоду.	= первісна вартість вибул. ОЗ/первісна вартість ОЗ на поч. періоду
8	Фондовіддача	Відношення чистого доходу до середньої вартості основних засобів.	= ЧД/сер. в. ОЗ
9	Фондомісткість	Зворотній показник до фондовіддачі.	= сер. в. ОЗ/ЧД
10	Індекс постійного активу (Іпа)	Частка необоротних активів (у тому числі основних засобів) у власних джерелах (ВД).	=НА/ВД

Джерело: складено автором на основі [7, 19].

Попередньо зазначимо, що всі скорочення наведені у Додатку А. Перші три коефіцієнти з таблиці визначають структуру активів. Так, вважається, що чим більша частка необоротних активів (НА), тим важчою є структура. Допустима частка НА – до 40% у валюті балансу. Інші показники таблиці описують основні засоби. Значення коефіцієнта зносу має бути менше за 0,5. Тоді підприємство накопичує кошти для придбання нових активів. Як видно з таблиці 1.2 наведені показники є взаємопов'язаними, а отже деякі з них виводяться з попередніх.

Важливими показниками є коефіцієнти оборотності. Саме вони показують, наскільки швидко грошові кошти, які було вкладено в активи, генерують реальний дохід підприємства. Всі коефіцієнти оборотності (Turnover Ratio, TR) обраховуються як відношення доходів компанії (виручка від реалізації) до середнього значення використаних ресурсів за період. Проте також досить часто замість наведених параметрів використовують часові дані, щоб визначити оборотність в днях, місяцях. До головних показників оборотності активів належать [20]:

- загальний коефіцієнт оборотності активів – відношення чистого доходу до середніх активів підприємства. Показує, скільки коштів реалізованого товару генерує грошова одиниця, вкладена в активи підприємства;
- оборотність постійних активів (фондовіддача) – відношення чистого доходу до середньої величини постійних активів. Якщо значення даного коефіцієнту є низьким, то це свідчить про високий рівень капітальних вкладень або про низьку реалізацію;
- оборотність оборотних активів – відношення чистого доходу до середньої величини оборотних активів. Даний показник відображає швидкість обороту всіх мобільних ресурсів;
- оборотність робочого капіталу – відношення чистого доходу до середнього значення робочого капіталу. Робочий капітал є важливим показником фінансової стійкості операційної діяльності підприємства. Власні оборотні кошти (робочий капітал) забезпечують постійний попит та фінансують оборотні активи. Таким чином, чим вище значення коефіцієнта, тим більше та ефективніше підприємство інвестує в оборотний капітал;
- оборотність запасів – відношення чистого доходу до середніх запасів або відношення собівартості реалізованої продукції до середніх запасів. Показник відображає кількість оборотів запасів за рік. Ефективна політика управління запасами передбачає безперебійний процес виробництва та збуту за умов мінімального відволікання фінансових ресурсів на фінансування запасів;
- оборотність дебіторської заборгованості – відношення чистого доходу до середньої дебіторської заборгованості. Чим вище значення коефіцієнта, тим нижчими є потреби підприємства в оборотному капіталі для збільшення обсягів продажів.

Для визначення тривалості одного обороту необхідно кількість днів у році поділити на значення необхідного коефіцієнта. На основі тривалості оборотів можна визначити тривалість фінансових циклів. Так, тривалість виробничого циклу дорівнює тривалості обороту запасів. Тривалість операційного циклу, крім тривалості обороту запасів, збільшується на тривалість обороту дебіторської

заборгованості. Тривалість фінансового циклу дорівнює різниці тривалості операційного та тривалості обороту кредиторської заборгованості.

Отже, аналіз майна охоплює велику сукупність показників. При здійсненні аналізу активів підприємство має керуватися не лише теоретичною базою нормативних значень, але й коригувати отримані показники на особливості галузі, ринку, власної спеціалізації...

Невід'ємною частиною будь-якого майна на підприємстві є джерело його формування. Тому окремо аналіз майна без аналізу джерел формування є неповним, недоцільним та неякісним. Далі розглянемо основні особливості джерел формування капіталу підприємства.

Капіталом підприємства є грошові кошти або засоби, які є його власністю та за допомогою яких підприємство здійснює свою господарсько-виробничу діяльність [21]. Капітал забезпечує досягнення головної цілі будь-якого підприємства – отримання прибутку. Існує два головних джерела формування капіталу – власні та позичкові джерела.

Головним джерелом власного фінансування є власний капітал. Власний капітал – це внутрішнє джерело фінансування підприємства, яке формується внаслідок внесення коштів/засобів засновниками або з частини чистого прибутку. Відповідно до цього, власний капітал поділяється на інвестований (внесений, сплачений) та прибуток. Основні статті власного капіталу наведені на рис. 1.2.

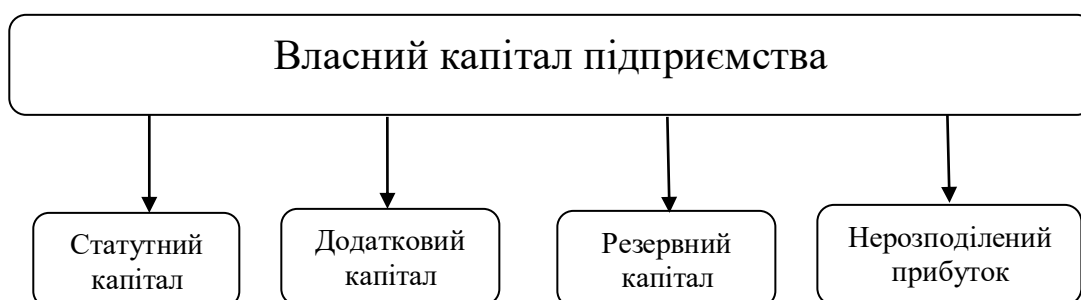

Рисунок 1.2 – Головні статті власного капіталу

Джерело: складено автором на основі фін. звітності

Статутний капітал відображає початкову суму вкладених коштів (чи засобів) необхідних для початку виробничої діяльності. Розмір та додаткова інформація про осіб, які зробили внесок відображена у статуті підприємства.

Додатковий капітал описує інші внески засновників без зміни розміру статутного капіталу. Резервний капітал є важливою статтею оскільки він страхує господарську діяльність підприємства. Розмір резервної частини визначається нормативними документами, а відрахування до резервного фонду здійснюється з прибутку. Нерозподілений прибуток є тією частиною власних коштів, яка може реінвестуватися (за рішенням керівного складу компанії) у підприємство задля його розвитку. При цьому внутрішніми джерелами є резервний капітал та нерозподілений прибуток, а зовнішніми – статутний капітал та додатковий.

До позичкових джерел фінансування відносять довгострокові та поточні зобов'язання і забезпечення. Завдяки ефективному використанню позичкових джерел підприємство з однієї сторони здатне нарощувати свій виробничий потенціал, а з іншої збільшує ризик втрати фінансової стійкості.

Джерела фінансування, які мають постійну основу називаються капіталізованими джерелами. Це сума власного капіталу та довгострокових зобов'язань. Капіталізовані джерела ще називають чистими активами, оскільки чисті активи дорівнюють різниці активів та поточних зобов'язань, що зі свого боку дорівнює сумі власного капіталу та довгострокових зобов'язань [22].

Для підприємства важливим поняттям є його фінансова незалежність. Тобто це такий фінансовий стан підприємства, за якого воно здатне провадити свою господарську діяльність та виконувати поточні зобов'язання перед позичальниками. Існує чимало коефіцієнтів, які визначають рівень фінансової незалежності підприємства. Основні з них наведені у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 Коефіцієнти фінансової незалежності підприємства

<i>№</i>	<i>Показник</i>	<i>Формула</i>
1	2	3
1	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії).	$K_{фн} = ВК/ВБ$
2	Коефіцієнт фінансової залежності (мультиплікатор власного капіталу).	$K_{фз} = ВБ/ВК$ або $1/K_{фн}$ $K_{мвк} * ЧП/А = ЧП/ВК$
3	Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу.	$K_{кпк} = ПК/ВБ$ або $1 - K_{фн}$ або $1 - 1/K_{фз}$
4	Коефіцієнт фінансової стабільності.	$K_{фс} = ВК/ПК$ або $K_{кпк}/K_{фн}$
5	Коефіцієнт фінансового ризику.	$K_{фр} = ПК/ВК$ або $K_{фз} - 1$

Продовження Таблиці 1.3

1	2	3
6	Коефіцієнт довгострокової заборгованості.	$K_{дз} = ДЗ/(ВК+ДЗ)$
7	Коефіцієнт покриття відсотків (покриття фінансових витрат).	$K_{пв} = \frac{\text{Прибуток до сплати відс.+витрати на сплату відсотків}}{\text{витрати на сплату відсотків}}$
8	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$K_{мнвк} = РК/ВК$

Джерело: складено автором на основі [7], [23].

Коефіцієнт фінансової незалежності описує частку власного капіталу у валюті балансу. Чим вище значення показника, тим значнішою є фінансова стійкість підприємства. Проте для точних висновків треба розглядати не лише значення одного коефіцієнта, а й інші показники та фактори. Наприклад, підприємство може мати високий коефіцієнт (0,9) фінансової незалежності, проте одночасно й велику кількість непогашених та прострочених кредиторських заборгованостей. Тоді значення коефіцієнта буде нівелюватися.

Коефіцієнт фінансової залежності (інші його назва – мультиплікатор власного капіталу) є оберненим показником до попереднього. Цікавим є значення мультиплікатора власного капіталу, оскільки він відображає, зв'язок між рентабельністю активів та власного капіталу, тобто наскільки рентабельність власного капіталу є більшою за рентабельність активів.

Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу характеризує частку залучених коштів підприємства. Водночас він описує залежність від зовнішніх кредиторів. Таким чином, чим вищим є значення коефіцієнта, тим вища залежність.

Коефіцієнт фінансової стабільності показує, наскільки підприємство здатне покривати боргові зобов'язання використовуючи власний капітал. Вважається, що значення коефіцієнту має бути більшим за 1. Проте реальне значення залежить від галузі та спеціалізації.

Коефіцієнт фінансового ризику (фінансового левериджу) описує співвідношення позикових коштів до власних. Чим вище значення, тим більшим є ризик вкладення капіталу. Нормативне значення – 1:2 позикових коштів до власних.

Коефіцієнт довгострокової заборгованості – частка довгострокових зобов'язань у капіталізованих джерелах. Показує, рівень залежності від кредиторів, ступінь довіри до підприємства зі сторони інвесторів, споживачів, кредиторів та показник фінансової надійності.

Коефіцієнт покриття відсотків характеризує спроможність підприємства повернути позику та виплатити відсоток за користування у довгостроковій перспективі. Є важливим показником, який позиціонує підприємство серед кредиторів [24].

Коефіцієнт маневреності робочого капіталу показує, яка частка власного капіталу вкладена в оборотні активи та забезпечує фінансування поточної діяльності підприємства. Чим вищим є значення, тим мобільнішим та гнучкішим є використання власних коштів.

Отже, системи показників аналізу майна та джерел його формування є великими, комплексними та взаємодоповнюючими. Подібно до єдиного цілого вони характеризують дві найважливіші сторони підприємства – його активи та пасиви. Проте майстерність або скажімо, мистецтво аналітиків полягає у їх здатності правильно та обґрунтовано вибрати інструментарій, мудро його застосувати та поєднати, вдало спроектувати на спеціалізацію підприємства, щоб не лише виявити особливості господарської діяльності, але й встановити їх приховані причини. Наступний розділ розкриває інші фінансові показники рентабельності, ліквідності, фінансової стійкості...

1.3 Аналіз фінансових результатів підприємства, його ліквідності, рентабельності та платоспроможності

Аналіз фінансових результатів передбачає аналіз окремо формування прибутку, цінової політики, ліквідності, різновиду товарів чи наданих послуг, резервів зростання прибутку, рентабельності тощо. Розглянемо найважливіші аспекти, а тому почнемо з прибутку.

Прибуток – частина доходу підприємства, отримана внаслідок реалізації товарів чи послуг за вирахуванням витрат на зобов'язання перед кредиторами та працівниками. Це плата за ризик підприємницької діяльності та винагорода за інвестовані фінансові ресурси, час, досвід прийняття рішень. Розрізняють декілька видів прибутку (рис. 1.3).

Валовий прибуток (gross profit) – різниця між доходом від реалізації та собівартістю реалізації. Операційний прибуток (збиток) (EBIT) дорівнює валовому прибутку плюс операційні доходи мінус операційні витрати (адміністративні, витрати на збут, інші). Прибуток (збиток) до оподаткування (EBT) – це коригування операційного прибутку (збитку) на дохід (втрати) від участі в капіталу (+/-), інші фінансові доходи (витрати)(+/-) та інші доходи (витрати) (+/-). Чистий прибуток (збиток) (Net Income) дорівнює прибутку (збитку) до оподаткування +/- доходи (втрати) з податку на прибуток.

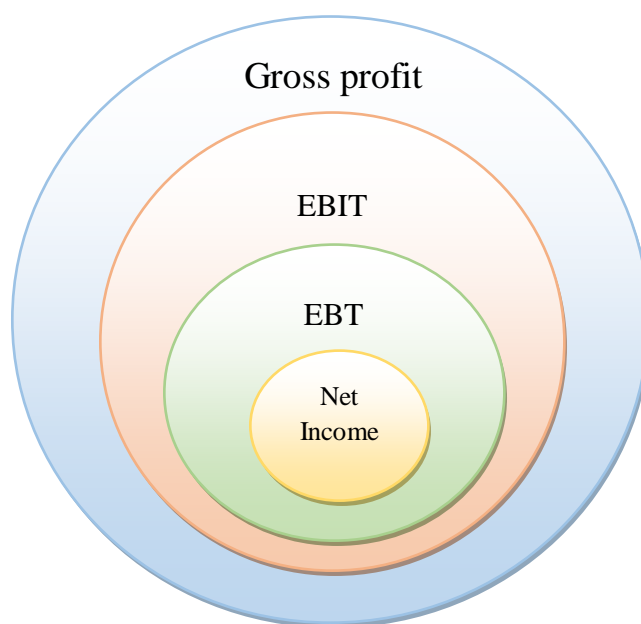

Рисунок 1.3 – Схема формування прибутку підприємства

Джерело: складено автором на основі [25]

Для того, щоб врахувати інфляційні зміни виручку коригують на середньозважений індекс зростання цін на продукцію підприємства в середньому по галузі, а витрати на реалізовану продукцію зменшують на їхній приріст у результаті підвищення цін на спожиті ресурси за аналізований період [26].

Іншим важливим показником є платоспроможність підприємства. Тобто його здатність своєчасно виплачувати боргові зобов'язання. За терміном погашення виділяють короткострокову (поточну) та перспективну платоспроможність. Остання передбачає погашення боргу у середньо- та довгостроковій перспективі. Тоді як поточна платоспроможність характеризує можливість підприємства забезпечити свої поточні зобов'язання у найкоротший проміжок часу (від декількох тижнів до декількох місяців). Синонімом до поняття поточної платоспроможності є поняття ліквідності.

Ліквідність – можливість швидкої конвертації активу у грошові кошти; спроможність підприємства виконувати свої поточні боргові зобов'язання. Ліквідність підприємства полягає у його здатності швидко реалізовувати активи та здійснювати погашення боргу у найкоротші терміни (протягом декількох тижнів/місяців). Для визначення ліквідності існує два типи показників виміру – абсолютні та відносні.

Двома головними абсолютними показниками ліквідності є значення робочого капіталу та величина ефективної заборгованості. Робочий капітал (власні оборотні кошти) розраховують двома способами «знизу» та «згори». Перший метод полягає у відніманні поточних зобов'язань від оборотних активів. Другий – у відніманні необоротних активів від капіталізованих джерел (суми власного капіталу та довгострокових зобов'язань). Значення робочого капіталу (Net Working Capital) є важливою складовою характеристики ліквідності, оскільки воно відображає ту суму грошових коштів, якою володіє підприємство після сплати всіх поточних зобов'язань. Іншими словами, це та сума, яка забезпечує постійний попит та щоденну операційну діяльність.

Іншим абсолютним показником ліквідності є величина ефективної заборгованості. Вона визначається як різниця поточних зобов'язань та суми грошових коштів і дебіторської заборгованості (ПЗ-(ГК+ДБЗ)). Величина ефективної заборгованості відображає частину поточних зобов'язань, які покриваються майбутніми надходженнями.

Відносні показники детальніше відображають ступінь ліквідності підприємства та надають більш повну інформацію. Головні відносні показники ліквідності наведені у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 Відносні показники ліквідності підприємства

№	Показник	Формула
1	Коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{пл}$)	$K_{пл} = OA/ПЗ$
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності ($K_{шл}$)	$K_{шл} = (OA - Зп)/ПЗ$
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{ал}$)	$K_{ал} = \text{Гроші та їх еквів.}/ПЗ$
4	Маневреність робочого капіталу ($K_{мнрк}$)	$K_{мнрк} = (ГК + ПФІ)/РК$
5	Коефіцієнт захищеного періоду ($K_{зп}$)	$K_{зп} = OA/\text{Середньодн. операц. витрати}$
6	Коефіцієнт забезпеченості реалізації робочим капіталом ($K_{зрк}$)	$K_{зрк} = РК/ЧД$

Джерело: складено автором на основі джерел [27].

Коефіцієнт поточної ліквідності характеризує частку оборотних активів для забезпечення поточних зобов'язань. Нормативне значення коефіцієнта – більше 100%. За умов меншого значення підприємство має від'ємний робочий капітал, тому довгострокові активи фінансуються завдяки короткостроковим зобов'язанням, а не довгостроковим. У майбутній перспективі таке фінансування призводить до зростання суми позикового капіталу, зменшення фінансової стійкості підприємства та до крайньої межі – досягнення неплатоспроможного стану.

Коефіцієнт швидкої ліквідності подібно до першого коефіцієнта відображає можливість підприємства забезпечувати поточні зобов'язання щодо поточних активів, проте без врахування запасів. Значення повинне бути більшим 0,5 і може змінюватися залежно від галузі. Запаси виключають з оборотних активів через певні імовірні труднощі їх ліквідності. Наприклад, Якщо коефіцієнт швидкої ліквідності є низьким, то це свідчить про те, що підприємство має великі обсяги запасів, а грошові кошти та дебіторська заборгованість є значно меншими. Це є один з небезпечних станів підприємства. Тому для його виявлення і використовують даний коефіцієнт.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності відображає частку поточних зобов'язань, яка може бути погашена у найкоротші терміни, у випадку нагальної потреби,

непередбачуваних обставин, критичної ситуації. Нормативне значення – 0,2-0,5. Надто високий показник є негативним явищем, оскільки тоді зменшується рентабельність підприємства через вкладання коштів у не виробничі активи.

Для проведення ґрунтовного аналізу ліквідності використовують не лише згадані вище коефіцієнти, але й додаткові показники. Справа в тому, що ліквідність підприємства є доволі складним поняттям. Крім того, коефіцієнти розраховуються на основі даних фінансової звітності, яка відображає не поточний стан, а конкретну дату чи період в минулому. Тому у таблиці 1.4 наведено ще три показники (№4-6), які допомагають більш детально провести аналіз ліквідності.

Перший з них (№4) – маневреність робочого капіталу. Він описує частку абсолютно ліквідних активів (грошові кошти та поточні фінансові інвестиції) у робочому капіталі. Тобто наскільки абсолютно ліквідні активи забезпечують фінансову маневреність робочого капіталу.

Коефіцієнт захищеного періоду характеризує операційну діяльність підприємства та показує, на який найменший проміжок часу оборотні активи можуть забезпечити операційну діяльність (без додаткових позик).

Коефіцієнт забезпеченості реалізації робочим капіталом описує відношення робочого капіталу до чистого доходу та показує, як змінюється надходження виручки та як при цьому змінюється робочий капітал. Вкрай негативним для підприємства є явище, коли величина робочого капіталу не змінюється, а виручка стрімко зростає. Тоді відбувається надмірне зростання, за якого обсяги діяльності збільшуються, проте цей процес не підкріплений фінансовими ресурсами.

Тож, для здійснення повного аналізу ліквідності підприємства необхідно комплексно використовувати як абсолютні, так і відносні показники, а також інші важливі супутні коефіцієнти.

Перейдемо до наступного показника аналізу фінансових результатів – рентабельності підприємства. Рентабельність – відносний показник, який відображає ефективність використання тих чи інших ресурсів. Виділяють три види показників рентабельності (рис. 1.4).

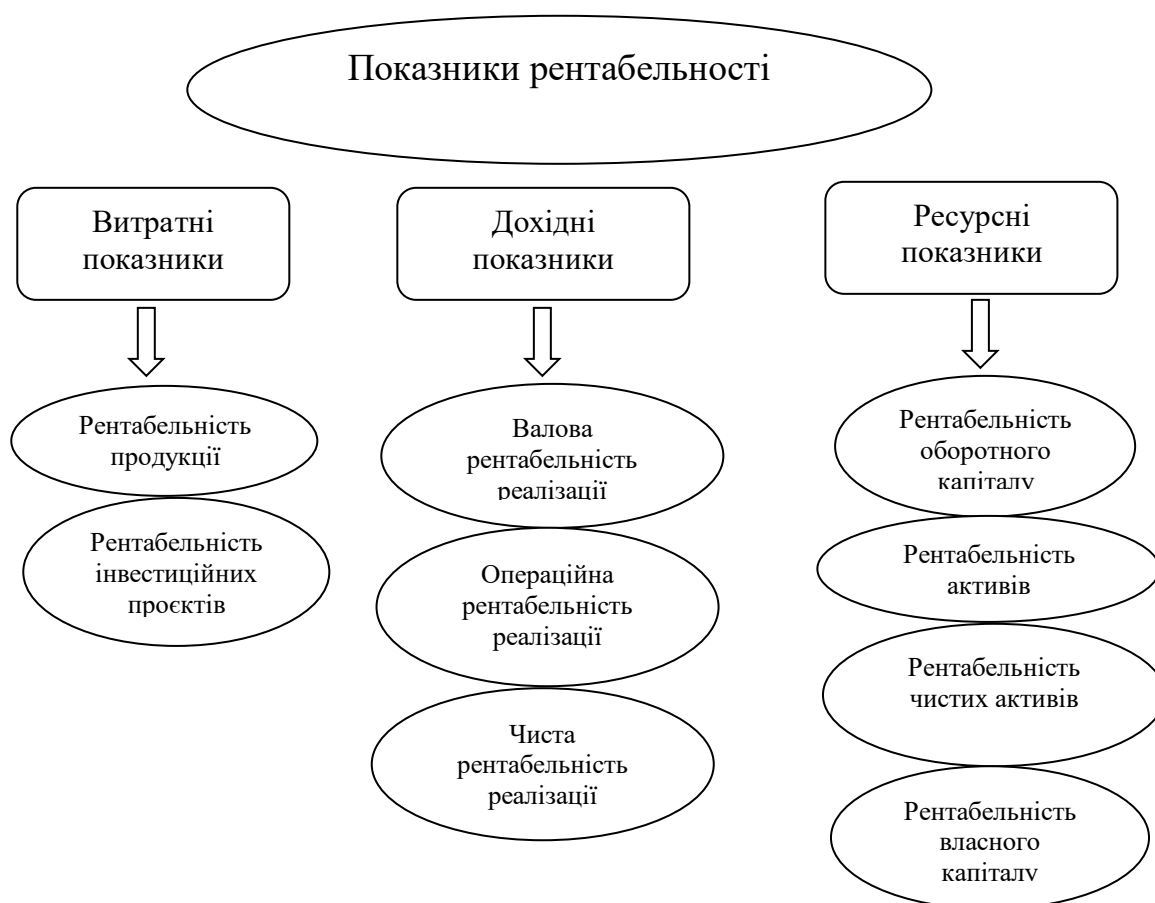

Рисунок 1.4 – Види показників рентабельності

Джерело: складено автором на основі [28]

Основним витратним показником рентабельності є рентабельність продукції. Вона обраховується як відношення валового прибутку до собівартості реалізованої продукції та показує скільки прибутку генерується з кожної одиниці витрат на виробництво.

Дохідні показники описують, скільки прибутку отримає підприємство з одиниці продажів. На рис. 1.4 наведено три головні показники. Всі вони матимуть у знаменнику чистий дохід, а в чисельнику вид прибутку залежно від коефіцієнта. Так, у чисельнику валова рентабельність реалізації матиме валовий прибуток, операційна рентабельність – операційний прибуток, а чиста рентабельність – чистий прибуток. Для точного визначення рентабельності реалізації необхідно порівняти між собою динаміку змін даних трьох показників. Наприклад, зменшення операційної рентабельності за умов незмінної валової є індикатором зростання адміністративних витрат та витрат на збут. Якщо операційна

рентабельність не змінюється, а чиста зменшується, то відповідно зростають або фінансові витрати, або сума податкових платежів...

Ресурсними показниками рентабельності є рентабельність активів, оборотних та необоротних активів, чистих активів, власного капіталу тощо [29].

Рентабельність оборотного капіталу дорівнює співвідношенню операційного прибутку до середньої вартості оборотних активів та відображає суму прибутку від операційної діяльності. Рентабельність активів – відношення прибутку до сплати відсотків та податків до середньої вартості активів. Оцінює ефективність використання активів та діяльність підприємства в цілому. Рентабельність чистих активів показує, яку частку прибутку приносять чисті активи або наскільки добре здійснюється управління власним капіталом та довгостроковими зобов'язаннями. Рентабельність власного капіталу – відношення чистого прибутку до середньої вартості власного капіталу. Показник характеризує ступінь ефективності використання підприємством власного капіталу. Якщо його значення високе, тоді й зростає вартість акцій компанії, а відповідно й збільшується залучення інвестицій.

Отже, аналіз фінансових результатів підприємства подібно до аналізу майна та джерел формування капіталу включає велику систему показників та індикаторів. Для представлення детальної інформації та дослідження причин фінансових явищ на підприємстві необхідно використовувати поєднання абсолютних, відносних та допоміжних показників.

Висновки до розділу 1

1) Поняття фінансового аналізу виникло наприкінці XIX століття та є окремим напрямом фінансового менеджменту. За визначенням фінансовий аналіз – система наукового дослідження фінансового стану підприємства у перспективі та ретроспективі, яка ґрунтується на даних фінансової звітності. Головна мета фінансового аналізу – здійснювати ефективне управління фінансовими ресурсами підприємства задля досягнення його головної мети – отримання прибутку.

2) Сфера фінансового аналізу постійно розширюється та вдосконалюється. Особливо інтенсивні зміни відбуваються в наш час. Тому дане питання потребує подальших досліджень та вивчень.

3) Існує декілька видів фінансового аналізу. За обсягом дослідження поділяють на повний та тематичний; за метою дослідження - експрес-аналіз, деталізований аналіз, діагностичний та інші.

4) Методи та прийоми фінансового аналізу поділяються на формалізовані, які використовують аналітичне обґрунтування та неформалізовані, які базуються на логічних міркуваннях та доведеннях.

5) Фінансовий стан підприємства відображає поточну чи перспективну ефективність використання фінансових ресурсів та характеризує фінансово-господарську діяльність. При цьому важливо всебічно оцінювати фінансовий стан – наприклад, з його позицій на ринку, рівня конкурентоспроможності тощо.

6) Двома найголовнішими складовими будь-якого підприємства є його майно та джерела формування капіталу. Тому проведення фінансового аналізу завжди починається з аналізу майна та його джерел. Останні передбачають комплексні системи взаємопов'язаних показників. Якість ґрунтового та детального аналізу залежить від вміння спеціаліста використати та поєднати інструментарій.

7) У роботі представлено найголовніші складові аналізу фінансових результатів – формування прибутку, поняття платоспроможності, ліквідності та рентабельності.

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА ГАЛУЗІ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УКРАЇНІ (на прикладі КП «Київпастрас» та КП «Вінницька транспортна компанія»)

2.1 Міський транспорт у системі пасажирських перевезень та особливості фінансування транспортних підприємств

Українська галузь транспортного пасажирського перевезення представлена такими видами транспорту: автомобільний, залізничний, водний, авіаційний, трамвайний, тролейбусний та метрополітенівський. Протягом останніх чотирьох років загальна кількість перевезених пасажирів за рік сягала понад 4 трлн. пасажирів (див. рис. 2.1). Винятком став 2020 рік, коли у зв'язку з пандемією чисельність скоротилася майже вдвічі та становила 2 568,7 млн. пас./рік.

Рисунок 2.1 - Загальна кількість перевезених пасажирів – права шкала та кількість пасажирів за окремими видами транспорту – ліва шкала

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України [30]

Як ілюструє рисунок 2.1, найбільше пасажирів перевозиться автомобільним транспортом. Згідно з ст. 35 ЗУ «Про автомобільний транспорт» [31] послуги

пасажирського автомобільного транспорту поділяють на послуги з перевезення пасажирів автобусами, на таксі та легковими автомобілями на замовлення. Проте загальна динаміка перевезень автомобільним транспортом є негативною. З 2008 по 2019 рік (2020 р. не враховуємо у зв'язку з введенням обмежень на користування транспортом) кількість пасажирів даного виду транспорту скоротилася у 2 рази. Значно нижчим попитом за автомобільний користується тролейбусний вид транспорту.

Проте для якісного аналізу експерти транспортної галузі послуговуються поняттям пасажирообігу. У міському сполученні пасажирообіг вимірюється як добуток кількості перевезених пасажирів на середню відстань поїздки за одиницю часу (місяць, рік). Відповідно до цього, одиниця виміру – пасажиро-кілометр. У наведеному нижче рисунку 2.2 проілюстровано показники пасажирообігу за всіма видами транспорту.

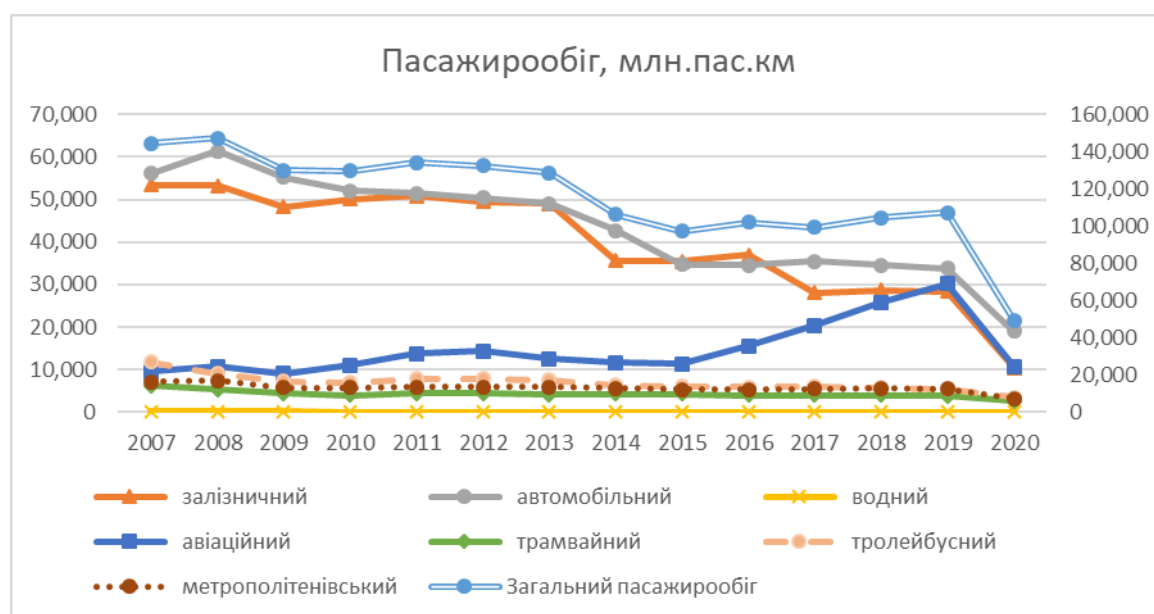

Рисунок 2.2 - Загальний пасажирообіг – права шкала, пасажирообіг за окремими видами транспорту – ліва шкала

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України [30]

Найбільший пасажирообіг забезпечують автомобільний та залізничний транспорти. Динаміка авіаційних перевезень почала стрімко зростати з 2015 року до різкого спаду в 2020 році. При цьому динаміка трамвайного, тролейбусного та

метрополітенівського залишалася протягом всього періоду майже незмінною. Найменший пасажирообіг забезпечує водний транспорт.

Далі розглянемо особливості форми власності міських транспортних підприємств та джерел їх фінансування.

Комунальне унітарне підприємство - суб'єкт господарювання, створений відповідним органом місцевого самоврядування на основі власності громади.

Відповідно до Господарського кодексу України [32] виокремимо наступні особливості даних підприємств:

1) «Майно комунального унітарного підприємства перебуває у комунальній власності і закріплюється за таким підприємством на праві господарського відання (комунальне комерційне підприємство) або на праві оперативного управління (комунальне некомерційне підприємство)».

2) «Статутний капітал комунального унітарного підприємства утворюється органом, до сфери управління якого воно належить. Розмір статутного капіталу комунального унітарного підприємства визначається відповідною місцевою радою».

3) «Комунальне унітарне підприємство не несе відповідальності за зобов'язаннями власника та органу місцевого самоврядування, до сфери управління якого воно входить».

Крім того, рішенням органів місцевої влади затверджується порядок та критерії відбору тих комунальних підприємств, фінансова звітність яких підлягає незалежній аудиторській перевірці.

Таким чином, єдиним та головним розпорядником майна є компетентний орган місцевого самоврядування. При цьому до органів управління комунальним підприємством належать керівник, який обирається відповідним органом, до сфери якого належить підприємство, або наглядовою радою, у випадку її створення та власне сама наглядова рада, яка здійснює контроль та регулювання діяльності керівника.

Головний спосіб фінансування підприємств полягає у цільових надходженнях. Джерелами цільового фінансування комунальних підприємств

виступають державний та місцевий бюджети, спеціальний фонд розвитку міст, а також цільові внески інших юридичних осіб [33]. Розпорядниками коштів є органи місцевої влади – місцеві державні адміністрації, місцеві відділи, ради управління та інші виконавчі органи. Особливістю цільового фінансування є чітке формування призначення, на яке спрямовуються кошти. Проте для комунальних підприємств навіть після отримання виділених коштів одержувачем орган місцевого самоврядування може здійснювати волевиявлення у розпорядженні, розподілі чи застосуванні наданих ресурсів.

Як було вже зазначено, засновником та власником комунального підприємства є орган місцевої влади – як правило, міська рада. З однієї сторони, фінансові ресурси, які надходять з місцевих бюджетів на розширення господарської діяльності є цільовим фінансуванням підприємства, проте з іншої це є внеском засновника у власний капітал [34].

Окремо варто зазначити, що головною метою створення комунальних підприємств є забезпечення соціальних програм та надання державних послуг населенню у галузі житлово-комунального господарювання, оборони, природоохорони, транспортного перевезення тощо. Тому головна мета засновника – не отримання прибутку, а надання суспільно-важливих послуг та забезпечення потреб громади. Недопустимим явищем є ліквідація комунальних підприємств, оскільки втрачається можливість держави реалізовувати свої соціально-економічні функції. У випадку збитковості підприємства органи місцевої влади зобов'язані збільшувати суму видатків для збереження капіталу та підтримання виробничих потужностей.

Іншим поширеним видом фінансування комунальних підприємств зокрема закордоном є муніципальні облігації. Попередньо зазначимо, що ні КП «Київпаstrans», ні КП «Вінницька транспортна компанія» (далі – КП «ВТК») не застосовують даний спосіб фінансування та не випускають власних акцій. Загалом в Україні муніципальні облігації як інструмент місцевих запозичень для розвитку інфраструктури був маловідомим та непоширеним до 2017 року. Проте з появою об'єктивної необхідності, у зв'язку із імплементацією проєкту децентралізації

потреба громад у залученні довгострокового фінансування зростає. Також з середини 2017 року посилилася дія швейцарсько-українського проєкту “Підтримка децентралізації в Україні” DESPRO.

Як повідомляє джерело [35], це «проєкт міжнародної технічної допомоги, що працює в сфері реформування місцевого самоврядування (інший термін – «децентралізація») в Україні з 2007 року. Проєкт фінансується Швейцарською Конфедерацією через Швейцарську агенцію розвитку та співробітництва (SDC) та впроваджується Швейцарським Центром ресурсів та консультацій з питань розвитку (Skat)». За наступні роки було розроблено декілька законопроєктів, які мали стимулювати розвиток системи місцевих запозичень. Крім того, було підвищено рівень обізнаності місцевих рад про даний інструмент. Проте незважаючи на великий вклад експертів у розвиток ринку муніципальних облігацій, попит на даний вид запозичень залишається низьким. Досі на українському ринку муніципальні облігації вважаються дорогим та ризиковим інструментом для інвесторів. Так, існує низький ступінь захищеності тримачів даних облігацій, а рівень процентних ставок та інших витрат прирівнює їх до комерційних кредитів.

Доволі актуальним є питання відображення цільового фінансування у балансі підприємства. На законодавчому рівні відсутні чіткі та однозначні правила обліку та оподаткування коштів цільового призначення для комунальних підприємств. Відповідно до П(С)БО 15 «Дохід» [36] та МСБО 18 "Дохід" [37] цільове фінансування визначається як дохід. Проте згідно з статтею 20 МСБО «Облік державних грантів...» оскільки кошти надаються державою на безповоротній основі, їх варто відносити до коштів прирівняних до власних [38].

Загалом методика бухгалтерського та податкового обліку не враховує особливості цільового фінансування комунальних унітарних підприємств. Нині на користь фіскальної політики цільове фінансування визначається доходом, проте збільшення суми власного капіталу завдяки внескам не є доходом. Отже, необхідно запровадити нову методику відображення операцій з цільовим фінансуванням комунальних підприємств та їх відображенням на рахунках

власного капіталу. Науковці пропонують змінити розділ «Визнання та класифікація доходу», де було б зазначено, що цільове фінансування не є доходом підприємства та не є відшкодуванням витрат, а є внеском засновника.

Далі представимо суму видатків, які були виділені з місцевих бюджетів на транспортні підприємства (дані взято з офіційного порталу – open budget). Спочатку зазначимо, що загальна сума видатків з бюджету України на транспорт щорічно збільшується. У 2018 році початковий річний план становив 31,6 млрд. грн, натомість у 2021 році він сягав 53,4 млрд. грн. Частка видатків на транспорт станом на 2021 рік складає 4% від всіх видатків бюджету. Розглянемо місцеві видатки на комунальні підприємства транспортної галузі.

Зі зведеного бюджету Київської області (оскільки КП «Київпастранс» здійснює перевезення не лише міста Київ) у 2020 році видатки на транспорт становили 5,51% від загальної суми видатків. Їх динаміка є позитивною. У 2018 та 2019 роках дана частка складала 2,79% та 3,36% відповідно. Якщо розглянути зведений бюджет міста Києва, то до 2020 року найбільшою статтею видатків був транспорт, а вже потім загальна середня та дошкільна освіта. Хоча у 2021 році сума видатків на транспорт зменшилася, проте загальна динаміка є позитивною (див. рисунок 2.3).

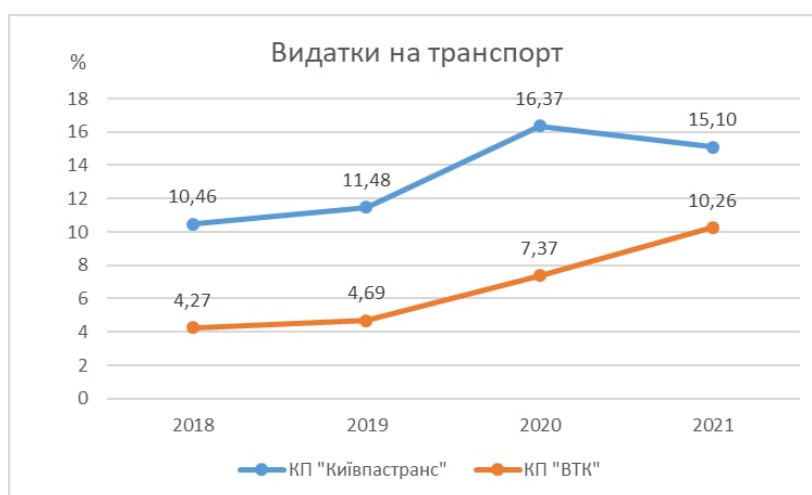

Рисунок 2.3 Частка видатків на транспорт зі зведеного бюджету міста Київ та Вінницької області за 2018 – 2021 роки, %

Джерело: складено автором на основі даних [39]

З рисунка видно, що частка видатків у місті Києві є більшою за видатки, які здійснює Вінницька область. Це можна пояснити різною кількістю населення та обсягом перевезень. Динаміка видатків для Вінницької області є позитивною та спостерігається щорічне збільшення. При цьому у 2021 році величина видатків майже досягнула розміру видатків міста Київ у 2018 році. Загальний тренд для Києва також є позитивним, проте у 2021 році спостерігалось зниження показника.

Таким чином, цільове фінансування комунальних унітарних підприємств потребує посилення контролю за використанням коштів та обмеження волевиявлення власників з метою підвищення рівня ефективності надходження та використання коштів. З боку підприємств необхідно вдосконалити методику відображення цільових коштів у балансі та посилити контроль за їхнім цілеспрямованим використанням.

2.2 Загальний огляд комунального підприємства «Київпастранс»

Комунальне підприємство «Київпастранс» було засноване 26 жовтня 2001 року (табл. 2.1) внаслідок об'єднання та реорганізації КП «Київелектротранс» та Київського міського територіально-виробничого об'єднання автомобільного транспорту. Компанія є природною монополією, що займається наданням послуг наземного громадського транспорту у Києві та Київській області [40]. Підприємство підпорядковується державі, регулюється Київською міською державною адміністрацією та входить до складу Корпорації «Укрелектротранс». Сьогодні підприємство позиціонує себе як «найбільший комунальний перевізник України, послугами якого щодня користуються більше 1,5 млн пасажирів» [41].

Таблиця 2.1 Реквізитні дані підприємства «Київпастранс»

№	Реквізити	Дані
1	2	3
1	Логотип	
2	Найменування підприємства	Комунальне підприємство (КП) "КИЇВПАСТРАНС"

Продовження Таблиці 2.1

1	2	3
3	Адреса	місто Київ, вулиця Набережне Шосе, будинок 2, 04070
4	Дата заснування	26.10.2001
5	Код ЄДРПОУ	31725604
6	Власник	Київська Міська Рада
7	Статутний капітал	1 647 758 400 грн.
8	Основний вид діяльності із зазначенням найменування виду діяльності та коду за КВЕД:	49.31 Пасажирський наземний транспорт міського та приміського сполучення

Джерело: складено автором на основі [42].

Головна мета підприємства – забезпечувати безперебійне та безперервне транспортування пасажирів столиці наземним автомобільним, електротранспортом (тролейбус, трамвай, фунікулер) та залізничним транспортом внутрішнього сполучення.

Рухомий склад підприємства станом на 01.01.2020 року складав 1 600 одиниць транспортних засобів, з них 1 410 автобусів, 651 тролейбуса (з яких 3 од. – музейні експонати та 157 од. – подані на списання), 539 вагонів трамваю. За 2020 рік було придбано ще 200 нових автобусів з низьким рівнем підлоги, 23 тролейбуси «Богдан» Т90117 та 3 трамваї. Кількість обслуговуваних міських маршрутів – 172, приміських – 6, міжнародних – 1.

З метою представлення зношеності рухомого складу підприємства було складено вікову діаграму тролейбусів та трамваїв (рис. 2.4 та рис. 2.5) відповідно до даних Корпорації «Укрелектротранс» [43]. Інформація про вік автобусів є внутрішньою та закритою для зовнішніх користувачів. Натомість Корпорація «Укрелектротранс», яка була створена з метою «постійної координації та поєднання виробничої, наукової та іншої діяльності для забезпечення населення якісними та безпечними пасажироперевезеннями» [44], щорічно складає та публікує таблицю рейтингових показників ефективності фінансово-експлуатаційної діяльності підприємств міського електротранспорту України.

Рисунок 2.4 - Кількість тролейбусів вказаного року на підприємстві КП «Київпастранс», од.

Джерело: складено автором на основі статистичних даних Корпорації «Укрелектротранс» [43]

За наведеним графіком видно, що найбільша кількість тролейбусів 2007 та 2012 років. Вони становлять 20% та 16% від загальної кількості відповідно. Крім того, 35% тролейбусів на підприємстві віком від 2001 до 2008 року (за вирахуванням 2007 р.) та 23% віком від 2013 р. до 2019 р. Найстаршому тролейбусу у 2021 році - 45 років. Загалом, як повідомляє джерело [43], зношеність тролейбусів міста Київ сягає 70%.

На рисунку 2.5 представлено вікову структуру трамвайних вагонів підприємства. Загальна кількість – 539 од. Найбільше вагонів віком від 1977 року до 1990 року. Тобто близько 80% трамвайних вагонів підприємства було введено в експлуатацію ще до незалежності України. Натомість решта 20% була придбана за наступні тридцять років. Відповідно до цього, зношеність трамвайних вагонів становить 92,5% [43].

Рисунок 2.5 - Кількість трамвайних вагонів вказаного року на підприємстві КП «Київпастранс», од.

Джерело: складено автором на основі статистичних даних Корпорації «Укрелектротранс» [43]

У 2009 році підприємство запустило проєкт «Із лівого берега на правий берег Дніпра за 20 хв.», який передбачав міські залізничні перевезення. На той момент курсувало лише 2 електропоїзди, один з яких був переоснащений для пасажирських перевезень. Сьогодні 6 ранкових електропоїздів, які виходять у годину «пік» та 5 електропоїздів вечірнього часу обслуговують 15 станцій. Напрямок руху - Дарниця – Почайна – Борщагівка – Київ-Пасажирський – Дарниця (Е1) та зворотний (Е2). Інтервал руху поїздів складає 10-45 хв. Середній пасажирообіг на добу у 2019 році – 14,2 тис. пасажирів, у 2020 році – 5,6 тис. пасажирів.

Особливість залізничних міських перевезень КП «Київпастранс» полягає у відсутності власної транспортної інфраструктури. Тому експлуатація залізничних колій чи використання ремонтних депо здійснюється на договірних засадах з АТ «Укрзалізниця».

Окремо зазначимо вплив пандемії на функціонування підприємства. Коротко нагадаємо, що з 22 березня 2020 року в Україні було запроваджено карантинні обмеження з метою протидії розповсюдженню COVID-19. Зокрема пересування громадським транспортом передбачало наявність спеціальної перепустки, документів та особистих засобів захисту (маски, рукавички). Крім

того, з метою безпеки перевізників зобов'язали перевозити значно меншу кількість пасажирів, аніж ту, на яку розрахований транспортний засіб.

У таких умовах підприємство «Київпаstrанс» було єдиним міським перевізником, яке забезпечувало пасажирські перевезення. Першочергово підприємство здійснювало транспортування працівників життєво необхідних галузей (медичні працівники, рятувальники, фармацевти...). Також підприємство організувало безкоштовні маршрути для п'яти столичних медзакладів [45].

Проте карантинні обмеження значно вплинули на діяльність підприємства. Так, у 2020 році загальний обсяг перевезених пасажирів становив 65,9% від обсягу 2019 року, а обсяг перевезень платних пасажирів – 56,7% від попереднього року. Далі розглянемо зміну фінансових показників підприємства.

Загальна сума доходів КП «Київпаstrанс» за 2020 рік становила 73,6% від суми попереднього року. При цьому доходи від операційної діяльності скоротилися на 41,8%. У розрізі операційної діяльності підприємства доходи від перевезень пасажирів зменшилися на 44,4%. Проте найменшого впливу зазнали доходи від іншої діяльності підприємства, які включають надходження від передачі в оренду приміщень, від реклами та інші. На кінець 2020 року дана стаття була виконана на 87,1% від попереднього року. Доходи неопераційної діяльності підприємства не зазнали жодних змін та на кінець 2020 року становили 100% від попереднього року.

Витрати підприємства, рівень покриття витрат доходами та середні показники чисельності персоналу та заробітної плати відображено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 Фінансові показники КП «Київпаstrанс» за 2019 та 2020 роки, дані наведено у тис. грн.

№	Показники	2019 р.	2020 р.	%
1	2	3	4	5
1	Витрати всього	3 419 206,3	3 253 783,5	95,2
2	матеріальні витрати	972 807,5	720 668,1	74,1
3	витрати на оплату праці	1 214 532,9	1 263 270,5	104,0
4	відрахування на соц. заходи	242 176,6	254 306,3	105,0
5	амортизаційні відрахування	740 098,7	750 432,6	101,4

Продовження Таблиці 2.2

1	2	3	4	5
6	інші операційні витрати	247 897,7	256 863,0	103,6
7	реалізація запасів	1 692,9	8 243,0	486,9
8	Витрати неопераційної діяльності	69 667,6	166 007,7	238,3
9	Балансовий прибуток (+), збиток (-)	-83 822,0	-52 389,0	62,5
10	Рівень покриття витрат власними доходами (%)	51,1	38,3	75,0
11	Витрати на перевезення одного пасажера	10,80	16,06	148,8
12	Середньоспискова чисельність працюючих	7 822	7 386	94,4
13	Середньомісячна заробітна плата	12 639	13 861	109,7

Джерело: [45].

Операційні витрати підприємства у 2020 році не мали значного скорочення (лише 4,8%). Всі складові операційних витрат, окрім матеріальних витрат збільшилися у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року. Окремо зазначимо про матеріальні витрати та реалізацію запасів. Скорочення матеріальних витрат, відповідно до Приміток до річної фінансової звітності за 2019 та 2020 роки було зумовлене зменшенням матеріалів та сировини, тари та майже вдвічі будівельних матеріалів, які були використані в операційній діяльності підприємства.

Реалізація запасів підприємства за 2020 рік збільшилася майже у 5 разів. Причиною таких змін є реалізація готової продукції на 278 тис. грн. та товарів підприємства на 28 тис. грн, а також інших запасів.

Витрати неопераційної діяльності збільшилися завдяки статті «інші витрати» (2270). Дана стаття збільшилася у 2020 році у 4,5 рази. Інші витрати зросли внаслідок значного збільшення неопераційної курсової різниці. У 2019 році витрати неопераційної курсової різниці становили 25 558 тис. грн., а вже у 2020 році 109 650 тис. грн.

Отже, рівень покриття витрат власними доходами у 2020 році становив 38,3%. Серед розрахованих значень попередніх років даний показник став найнижчим. Це свідчить про погіршення фінансового стану підприємства та збільшення ризиків функціонування.

Коротко зазначимо про працівників підприємства. У 2020 році загальна кількість робітників зменшилася на 436 осіб. Відсоток скорочення становить 5,6%. Крім того, середньомісячна заробітна плата зросла на 1 222 грн. Таким чином, на підприємстві КП «Київпаstrans» відбувалося не лише скорочення чисельності працівників, але й підвищення заробітної плати.

2.3 Опис комунального підприємства «Вінницька транспортна компанія»

Комунальне підприємство «Вінницька транспортна компанія» було зареєстроване 28 жовтня 1993 року (див. табл. 2.3). Проте його історія починається з 1913 року, коли вперше було відкрито трамвайний рух у місті Вінниця. Тоді курсувало сім бельгійських вагонів, а компанія називалася "Вінницький городской трамвай". Протягом наступних років підприємство розширювало рухомий склад та загальну кількість маршрутів. Цей процес супроводжувався неодноразовими змінами назви підприємства.

Таблиця 2.3 Основні дані підприємства «ВТК»

№	Реквізити	Дані
1	2	3
1	Логотип	
2	Найменування підприємства	Комунальне підприємство (КП) «Вінницька транспортна компанія»
3	Адреса	місто Вінниця, вулиця Хмельницьке Шосе, будинок 29, 21036
4	Дата заснування	28.10.1993
5	Код ЄДРПОУ	03327925
6	Власник	Вінницька міська територіальна громада в особі Вінницької Міської Ради
7	Директор	Луценко Михайло Петрович

Продовження Таблиці 2.3

1	2	3
8	Статутний капітал	336 461 437 грн.
9	Основний вид діяльності із зазначенням найменування виду діяльності та коду за КВЕД:	49.31 Пасажирський наземний транспорт міського та приміського сполучення

Джерело: складено автором на основі [46].

Останнє таке перейменування відбулося 27 лютого 2014 року, коли рішенням Вінницької міської ради [47], комунальне підприємство "Вінницьке трамвайно-тролейбусне управління" було перейменовано на «Вінницьку транспортну компанію». Підставою таких змін стало розширення сфери діяльності підприємства. Сьогодні КП «ВТК» забезпечує міське перевезення пасажирів не лише електричним (трамвай та тролейбус) та автомобільним транспортом, але й забезпечує експлуатацію аеродрому "Аеропорт Вінниця", здійснюючи авіаційні перевезення пасажирів та вантажів.

Тож, підприємство «ВТК» є одним з найстаріших перевізників України. Незважаючи на це, ефективність транспортної компанії міста Вінниці за оцінкою Корпорації «Укрелектротранс» [48], до якої входить підприємство «ВТК», є однією з найвищих. За обсягом перевезених пасажирів електротранспортом Вінниця разом з містами-мільйонниками входить у першу п'ятірку.

Сьогодні КП «ВТК» є головним транспортним підприємством міста. Рухомий склад представлений такими видами транспортних засобів: 150 пасажирських та 8 службових та 6 музейних трамвайних вагонів, 172 тролейбуси (167 пасажирських та 5 службових) та 60 пасажирських автобусів. Загальна кількість обслуговуваних маршрутів складає 37. На підприємстві працює близько 2 000 тис. робітників. Розглянемо вікову структуру електротранспорту КП «ВТК» (див. рис. 2.6 та рис. 2.7).

Почнемо з віку трамвайних вагонів підприємства (рис. 2.6). Згідно з даними Корпорації «Укрелектротранс» у Вінниці експлуатуються вагони, вік яких датується до 1990-го року. Дані трамваї були завезені з Чехії, Швейцарії та Австрії. Наприклад, у 2007 році за рішенням муніципалітету міста Цюрих було

списано та передано до Вінниці 13 поїздів серії «Карпфен», а у 2008 році – 15 поїздів серії «Міраж». Незважаючи на те, що трамваї були доставлені безкоштовно, рік випуску таких вагонів – 60-ті роки.

Рисунок 2.6 - Кількість трамвайних вагонів вказаного року на підприємстві КП «ВТК», од.

Джерело: складено автором на основі статистичних даних Корпорації «Укрелектротранс» [48]

Такі поставки трамвайних поїздів пояснюють, чому підприємство має найбільше вагонів саме 60-х років (див. 1960, 1966 та 1967 роки). Подібні поставки також плануються на майбутнє. У 2020 році було підписано контракт з містом Цюрих, за яким буде передано ще 70 трамваїв.

Саме підприємство «ВТК» також здійснює модернізацію та реконструкцію трамваїв. Так, у 2015 році на основі чеського вагона Tatra KT4SU підприємство розробило власний дизайнерський трамвайний вагон «VinWay» (ВінВей - Вінницький шлях)). Компанія не лише змінила дизайн, але здійснила переоснащення новою системою керування, збільшила кількість місць для сидіння тощо. Протягом наступних років було випущено 10 трамваїв «VinWay». Останній був випущений 25 жовтня 2018 року до 105-ої річниці функціонування вінницьких трамваїв.

Вік тролейбусів підприємства (рис. 2.7) у порівнянні з трамваями є меншим. Найстарший тролейбус з 1980 року. Проте початок тролейбусного руху у Вінниці відбувся 1964 року. Тоді була відкрита перша маршрутна лінія, на якій функціонувало 4 тролейбуси, привезені з Кишинева.

Рисунок 2.7 - Кількість тролейбусів вказаного року на підприємстві КП «ВТК», од.

Джерело: складено автором на основі статистичних даних Корпорації «Укрелектротранс» [48]

З наведеного рисунка видно, що найбільша кількість тролейбусів на підприємстві 1980-х та 1990-х років. У 2014 році з Любліна надійшло 40 од. Це найбільша поставка транспортного засобу за роки незалежності. Подібно до трамваїв VinWay компанія «ВТК» у 2019 році випустила чотири модернізованих тролейбуса PTS-12 "VinLine", а у 2020 р. ще два. З 1 травня 2020 року почала діяти система безконтактної оплати проїзду для всього транспорту Вінниці.

Висновки до розділу 2

1) Галузь пасажирських перевезень в Україні забезпечує щорічне транспортування близько 4 трлн. пасажирів. У 2020 році кількість перевезень скоротилася вдвічі. За пасажирообігом найбільшим попитом користується автомобільний вид транспорту.

2) Особливістю комунальної форми власності є цільове надходження коштів з бюджетів різних рівнів. Майно КП належить громаді, проте головний розпорядник – орган місцевого самоврядування.

3) Муніципальні облігації - непоширений інструмент фінансування на українському ринку. Проте завдяки міжнародній співпраці, підписання відповідних законів, збільшення рівня обізнаності попит на муніципальні облігації за наступні декілька років може збільшитися.

4) Комунальне підприємство «Київпаstrans» є найбільшою державною транспортною компанією, яка забезпечує перевезення пасажирів наземним громадським транспортом (тролейбус, трамвай, фунікулер) у Києві та Київській області. Щоденний обсяг перевезень складає понад 1,5 млн. пасажирів.

5) Рухомий склад підприємства «Київпаstrans» представлений 1 410 автобусами, 651 троллейбусом, 539 вагонами трамваю. За даними Корпорації «Укрелектротранс» рівень зношеності троллейбусів складає 70%, а трамвайних вагонів – 92,5%. Окрім зазначених видів транспорту КП здійснює перевезення міським залізничним транспортом.

6) Під час запровадження та посилення карантинних обмежень лише КП «Київпаstrans» здійснювало перевезення пасажирів критичної інфраструктури. Крім того, підприємство організувало та забезпечило п'ять безкоштовних маршрутів для медичних закладів.

7) Іншою стороною пандемії для КП «Київпаstrans» є скорочення обсягів перевезень платних пасажирів на 43,3%, зменшення доходів від операційної діяльності на 41,8% та скорочення кількості працівників на 5,6%.

8) Комунальне підприємство «Вінницька транспортна компанія» є одним з найстаріших підприємств пасажирських перевізників України. Початок роботи датується 1913 роком.

9) Вікова зношеність трамваїв та троллейбусів компанії є високою. Про це свідчать дата випуску транспортних засобів. КП «ВТК» здійснює власне оновлення та модернізацію рухомого складу. З 2015 року було випущено 10 трамваїв «VinWay» та 4 троллейбуси "VinLine".

РОЗДІЛ 3 ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ОБРАНИХ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УКРАЇНІ, ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

3.1 Оцінка фінансово-майнового стану та характеристика фінансової стійкості комунального підприємства «Київпаstrанс»

Аналіз фінансового стану підприємства почнемо з оцінки ефективності управління активами.

Активи підприємства (див. табл. 3.1) «Київпаstrанс» за останні чотири роки (з 2016 по 2019 роки) мають позитивну тенденцію зростання. Так, у 2016 році валюта балансу (далі – ВБ) становила 3,9 млн грн, а в 2019 році – 8,6 млн. грн. Тобто за 4 роки темп приросту становив 122,3 %. Поступове зростання відбувалося до 2018 року, а у 2019 році ВБ знизилася на 1,7%.

За вертикальним аналізом активи підприємства станом на 2019 рік на 95% складаються з необоротних активів (далі – НА) та з 5% оборотних відповідно. За останні два роки дана частка зросла на 10%. Тобто у 2017 році частка НА становила 85%.

При цьому НА формуються переважно (на 99%) з нефінансових необоротних активів, до складу яких входять нематеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції та основні засоби.

Таблиця 3.1 Динаміка та структура активів підприємства «Київпаstrанс»

		2016*	%**	2017	%	2018	%	2019	%
Необоротні активи A1		3 414 040,00	0,878	4 964 317,00	0,858	8 401 355,00	0,955	8 250 934,00	0,954
A11 нф	1000, 1005, 1010	3 412 342,00	0,877	4 962 619,00	0,858	8 399 657,00	0,955	8 249 236,00	0,954
A12 ф	1040	1 698,00	0,00044	1 698,00	0,00029	1 698,00	0,000	1 698,00	0,00020
Оборотні активи A2		476 065,00	0,122	822 851,00	0,142	394 271,00	0,045	396 743,00	0,046
A21 нф	1100, 1170, 1190	141 111,00	0,036	179 043,00	0,031	267 981,00	0,030	261 957,00	0,030
A22 ф	1125, 1130, 1135, 1155, 1165	334 954,00	0,086	643 808,00	0,111	126 290,00	0,014	134 786,00	0,016
Загальна величина активів A		3 890 105,00		5 787 168,00		8 795 626,00		8 647 677,00	
* - на кінець періоду									
** - частка від загальної суми активів									

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київпаstrанс» [49].

До основних засобів підприємства належать будинки, споруди та передавальні пристрої (вартість яких є найбільшою); транспортні засоби; машини та обладнання; інструменти, прилади, інвентар (меблі); багаторічні насадження; малоцінні необоротні матеріальні активи; тимчасові (нетитульні) споруди; бібліотечні фонди та інші основні засоби.

Окремо варто зазначити, що характерною особливістю структури активів 2019 року відносно всіх попередніх років є відсутність незавершених капітальних інвестицій та витрат майбутніх періодів.

Отже, збільшення активів свідчить про розширення діяльності підприємства та збільшення його обсягів. При цьому структура активів є дуже важкою, про що свідчить велике значення частки необоротних активів. Тобто дане підприємство є дуже чутливим до змін виручки та вкрай немобільним.

Іншим етапом аналізу майна підприємства є опис оптимальності нарощення активів. Для цього відобразимо темпи приросту активів, чистого доходу та чистого прибутку (збитку) (табл. 3.2). Попередньо зазначимо, що підприємство «Київпастрас» є збитковим з 2016 року. При цьому динаміка чистого доходу є позитивною – спостерігалось щорічне збільшення суми доходу. У 2016 та 2017 роках чистий прибуток підприємства був додатнім. Проте наступні два роки збиток становив 145 723 тис. грн та 83 822 тис. грн. відповідно.

Таблиця 3.2 Оптимальність нарощення активів підприємства

№		2016	2017	2018	2019
1	Темп приросту активів	---	48,77	51,98	-1,68
2	Темп приросту чистого доходу	---	62,67	44,67	27,42
3	Темп приросту чистого прибутку (збитку)	---	32,55	-193,52	-42,48

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київпастрас» [49].

Перш ніж порівнювати темпи приросту, опишемо кардинальну зміну темпу приросту чистого прибутку з 2017 на 2018 рік. Значне зниження темпів приросту чистого прибутку у 2018 році (на 193,52%) імовірно спричинене збільшенням собівартості реалізованої продукції на 45,6% у 2018 році відносно 2017 року. За

умов підвищення собівартості валовий збиток (Ф.2, 2095) збільшився на 46,7%, що значно вплинуло на формування чистого фінансового результату.

Показники нарощення активів мають задовольняти дану нерівність $100\% < \text{Та} < \text{Чд} < \text{Чп}$. Перша нерівність не виконувалася жодного року. При цьому найбільшим темп приросту активів спостерігався у 2018 році, а вже у 2019 році показник набув від'ємного значення. Друга нерівність виконувалася у 2016 та 2019 роках. Це свідчить про те, що саме в ці роки виручка зростала швидше від економічного потенціалу. Тобто інтенсивність використання ресурсів підвищилася. Третя нерівність не виконувалася ні разу за всі роки. Підприємство не нарощує економічний потенціал та масштаби діяльності. Обсяги реалізації та рівень рентабельності є настільки малими, що не здатні забезпечити отримання підприємством прибутку. Крім того, КП «Київпаstrанс» має високі зобов'язання перед зовнішніми кредиторами, тому вагома частина виручки йде на покриття цих зобов'язань, що посилює формування збитку.

Перейдемо до коефіцієнтів постійності, мобільності та коефіцієнту, який визначає співвідношення необоротних та оборотних активів. Дані показники відображені у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 Коефіцієнти співвідношення необоротних та оборотних активів підприємства

	2016	2017	2018	2019
К пост.	0,88	0,86	0,96	0,95
К моб.	0,12	0,14	0,04	0,05
К обана	0,14	0,17	0,05	0,05

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київпаstrанс» [49].

Як видно з таблиці коефіцієнт постійності є найбільшим. А співвідношення між оборотними та необоротними активами є незначним. Це ще раз підтверджує той факт, що структура активів є надмірно важкою. За таких умов підприємство не може підвищити ліквідність балансу. Крім того, негативним явищем є різке зниження К обана за 2018 рік відносно 2017 року. Це посилює чутливість до змін виручки та значно погіршує мобільність підприємства.

Розподіл коштів між сферою виробництва та сферою обігу також відображає переважання НА у структурі. Так за 2019 р., частка основних засобів в активах становить 95%, а частка оборотних виробничих засобів в активах – 3%. При цьому коефіцієнт майна виробничого призначення (частка виробничих фондів в активах) дорівнює 98%. Отже, у сфері виробництва зайнято 98% всіх активів і лише 2% у сфері обігу, що є логічним відповідно до структури активів.

Наступним важливим етапом аналізу майна підприємства є вивчення показників оборотності та оцінка тривалості циклів. Необхідні показники наведені у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 Показники оборотності активів та фінансових циклів підприємства «Київпастрас» за 2016-2019 роки

№	Коефіцієнти	2016	2017	2018	2019
1	Коефіцієнт оборотності активів (трансформації)	0,187	0,219	0,209	0,223
2	Оборотність постійних активів	0,207	0,254	0,228	0,233
3	Оборотність оборотних активів	2,017	1,623	2,477	4,986
4	Фондовіддача	0,242	0,304	0,267	0,234
5	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,54	3,81	9,85	21,83
6	Період оборотності дебіторської заборгованості, днів	103,16	95,86	37,04	16,72
7	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,362	9,837	8,505	7,034
8	Період оборотності кредиторської заборгованості, днів	108,57	37,11	42,92	51,89
9	Коефіцієнт оборотності запасів	5,812	7,421	7,458	7,657
10	Період оборотності запасів, днів	62,80	49,19	48,94	47,67
11	Тривалість виробничого циклу, днів	62,80	49,19	48,94	47,67
12	Тривалість операційного циклу, днів	165,96	145,05	85,98	64,38
13	Тривалість фінансового циклу (оборотності оборотного капіталу), днів	57,39	107,94	-	-

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київпастрас» [49].

Основними показниками оборотності активів є оборотність ОЗ, оборотність запасів та дебіторської заборгованості. Для коефіцієнта оборотності активів можна спостерігати таку динаміку – зростання 2016-2017 років, спад у 2018 році та знов зростання у наступному році. Оборотність дебіторської заборгованості та запасів щорічно зростає, що є позитивним явищем.

Іншим важливим показником є фондівдача, яка розраховується як відношення чистого доходу до середньої вартості основних засобів. З 2017 року значення показника знижується. Тобто ефективність використання основних засобів зменшується, а також знижується кількість реалізованих товарів та послуг, які припадають на одиницю основних виробничих фондів.

Тривалість виробничого та операційного циклу спадає, починаючи від 2016 року. Натомість тривалість фінансового циклу збільшилася з 2016 по 2017 роки. Це означає, що підприємство збільшувало потребу в грошових коштах для придбання оборотних засобів. За 2018-2019 роки значення відсутні, оскільки робочий капітал має від’ємне значення.

Останнім пунктом даного аналізу охарактеризуємо динаміку формування та зміни робочого капіталу. Графічне представлення значень робочого капіталу відображено на рисунку 3.1.

2016		2017		2018		2019	
НА -0,87	Вк - 0,48	НА - 0,86	Вк - 0,57	НА - 0,96	Вк - 0,71	0,95	Вк 0,24
	Дз - 0,41		Дз - 0,34		Дз -0,21	НА	Дз 0,68
З - 0,04		З - 0,03			Кк - 0,03		Кк 0,03
	Кк - 0,06		Кк - 0,05	З - 0,03	Кз -0,05	З - 0,03	Кз 0,05
Гк - 0,09	Кз - 0,05	Гк - 0,11	Кз - 0,04	Гк - 0,01		Гк - 0,02	
РК =	49 090,00	РК =	285 745,00	РК =	- 345 218,00	РК =	-348 797,00

Рисунок 3.1 - Структура та динаміка змін робочого капіталу підприємства

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київнастрас» [49]

За 2016 та 2017 роки значення робочого капіталу є додатнім. Таким чином, підприємство було здатне забезпечувати постійний попит, а капіталізовані джерела покривали необоротні активи та частину оборотних. У 2018 та 2019 роках ситуація кардинально змінилася. Капіталізованих джерел стало недостатньо

для фінансування необоротних активів. Більше того, на фінансування НА залучалися і короткострокові кредити банків. Відповідно до цього, значення робочого капіталу є від'ємним.

Можливо декілька причин формування від'ємного значення робочого капіталу:

- 1) Збільшенням собівартості реалізованої продукції на 45,6% у 2018 році відносно 2017 року.
- 2) У 2018 році капітал у дооцінках збільшився на 347% у порівнянні з 2017 роком. Це призвело до збільшення ВК майже вдвічі.
- 3) Значне зростання частки необоротних активів у 2018 році.

Отже, підприємство «Київпастрас» має важку структуру активів. При цьому ефективність використання основних засобів щорічно зменшується. Підприємство не має коштів, щоб забезпечити постійний попит. Натомість має великі боргові зобов'язання перед зовнішніми кредиторами, що значно зменшує чистий прибуток та посилює залежність від зовнішнього кредитора. Фондовіддача від основних засобів підприємства має тенденцію зменшення. Зважаючи на це підприємство потребує покращення методів управління власними ресурсами.

Аналіз джерел формування капіталу підприємства

Опис пасивів підприємства почнемо з характеристики часток власного капіталу (далі – ВК) та позичкового (табл. 3.5). КП «Київпастрас» у 2019 р. у структурі пасивів на 76% складається з позичкового капіталу та на 24% з власного. Дещо іншою ситуація була у попередні роки. Частка ВК була більшою за 50% у 2017 та 2018 роках. Так, у 2018 році вона становила 70%. Натомість частка ПК була меншою за 50%. Для прикладу у 2018 році вона становила 30%. Такі зміни за останній рік можна пояснити тим, що у 2019 році додатковий капітал набув від'ємного значення, а довгострокові зобов'язання збільшилися на 316 відсотків.

Таблиця 3.5 Загальна структура та динаміка пасивів КП «Київпастрас»

		2016*	%**	2017	%	2018	%	2019	%
Власний капітал П1		1 867 573,00	0,480	3 307 138,00	0,571	6 204 368,00	0,705	2 053 869,00	0,238
П11 вн	1405,1415, 1420	- 1 578 900,00	-0,406	- 1 547 203,00	-0,267	573 529,00	0,065	454 711,00	0,053
П12 зв	1400, 1410	3 446 473,00	0,886	4 854 341,00	0,839	5 630 839,00	0,640	1 599 158,00	0,185
Позичковий капітал П2		2 022 532,00	0,520	2 480 030,00	0,429	2 591 258,00	0,295	6 593 808,00	0,762
П21 вн	1500,1515, 1521,1620,1625,1 630,1635,1665,16	64 915,00	0,017	91 386,00	0,016	532 502,00	0,061	648 344,00	0,075
П22 зв	1510,1525,1600,1 610,1615,1660	1 957 617,00	0,503	2 388 644,00	0,413	2 058 756,00	0,234	5 945 464,00	0,688
Загальна величина пасивів П		3 890 105,00	1,000	5 787 168,00		8 795 626,00		8 647 677,00	
* - на кінець періоду									
** - частка від загальної суми активів									

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київпастрас» [49].

Важливими показниками є ті, які характеризують фінансову незалежність підприємства. Адже від незалежності залежать здатність підприємства забезпечувати розвиток, покривати зобов'язання перед кредиторами та вільно маневрувати грошовими коштами та розширювати діяльність підприємства. Основні показники наведені у табл. 3.6.

Таблиця 3.6 Показники фінансової незалежності підприємства

<i>Показники/роки</i>	2016	2017	2018	2019
1	2	3	4	5
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,480	0,571	0,705	0,238
Коефіцієнт фінансової залежності	2,083	1,750	1,418	4,210
Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	0,520	0,429	0,295	0,762
Коефіцієнт фінансового ризику	1,083	0,750	0,418	3,210
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,923	1,334	2,394	0,311
Коефіцієнт покриття відсотків	-0,830	-1,570	4,106	3,383
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,026	0,086	-0,056	-0,170

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київпастрас» [49].

Як видно з таблиці фінансова незалежність підприємства значно зменшилася за останній рік. Натомість фінансова залежність збільшилася майже у 3 рази. Це відобразилося і на концентрації позичкового капіталу, і на фінансовій стабільності. Адже за умов високого залучення позичкового капіталу, фінансова стабільність зменшується відповідно. Так, у 2019 році коефіцієнт фін стабільності є меншими за 1 і становить 0,311. Коефіцієнт покриття відсотків за останні два роки має позитивне значення. Це свідчить про те, що підприємство має потенційну можливість погасити позику, що було неможливим у 2016-2017 роках.

Проте зменшення коефіцієнта в динаміці свідчить про зростання витрат на сплату відсотків за кредит.

Досить цікавим показником є коефіцієнт маневреності власного капіталу, який показує, яка частка власного капіталу вкладена в оборотні активи. Останні два роки підприємство взагалі має від'ємні значення. Це є свідченням того, що КП «Київпастрас» має недостатньо власних коштів для того, щоб вкласти їх в оборотні активи. Тобто підприємство не фінансує поточну діяльність коштами власного капіталу. Дана ситуація є негативним явищем, оскільки позбавляє підприємство гнучкості при використанні ВК.

Таким чином, політика фінансування активів підприємства є агресивною. У структурі пасивів (станом на 2019 рік) переважає позичковий капітал, який сформувався завдяки цільовому фінансуванню. Незважаючи на таку високу частку кредитних коштів, їх використання не є ефективним. Залучені кошти не спрямовуються на оновлення чи розширення виробничого фонду, а залучаються переважно для покриття боргових зобов'язань. Таким чином, на підприємстві спостерігається висока зношеність основних засобів, зокрема транспорту.

Далі розглянемо показники рентабельності, фінансової стійкості, ділової активності та ліквідності комунального підприємства «Київпастрас».

Почнемо з аналізу ліквідності підприємства. Для цього складемо таблицю показників абсолютної ліквідності за активами та пасивами (див. табл. 3.7).

Таблиця 3.7 Класифікація активів підприємства за ступенем їх ліквідності та пасивів за терміном їх погашення

		Абсолютні показники			
		2016	2017	2018	2019
Високо (абсолютно) ліквідні	A1	14 280,00	409 780,00	64 734,00	21 416,00
Швидколіквідні	A2	320 674,00	234 028,00	61 556,00	113 370,00
Повільноліквідні	A3	141 111,00	179 043,00	267 981,00	261 957,00
Важколіквідні	A4	3 414 040,00	4 964 317,00	8 401 355,00	8 250 934,00
		3 890 105,00	5 787 168,00	8 795 626,00	8 647 677,00
Найбільш термінові	П1	184 338,00	251 794,00	469 350,00	520 479,00
Короткотермінові	П2	242 637,00	285 312,00	270 139,00	225 061,00
Довгострокові	П3	1 595 557,00	1 942 924,00	1 851 769,00	5 848 268,00
Постійні (стійкі)	П4	1 867 573,00	3 307 138,00	6 204 368,00	2 053 869,00
		3 890 105,00	5 787 168,00	8 795 626,00	8 647 677,00

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київпастрас» [49].

Дана таблиця ілюструє, що питому вагу серед всіх активів займають саме важколіквідні активи, які представлені всіма необоротними активами. При цьому їх частка від валюти балансу складає 87%. Динаміка важколіквідних активів є позитивною на відміну від високоліквідних. За останні два роки поточні фінансові інвестиції і гроші та їх еквіваленти скоротилися майже втричі. Такий надмірний розрив між ліквідністю активів є загрозовою ситуацією для підприємства. Він свідчить про те, що компанія фактично не має активів, які можна швидко продати з метою покриття поточних зобов'язань перед зовнішніми контрагентами.

Розглянемо абсолютні показники пасивів підприємства. Найменшими статтями є найбільш термінові та короткотермінові пасиви (кредиторська заборгованість та короткострокові кредити банків). Проте довгострокова заборгованість та постійні пасиви складають 90% валюти балансу. Досить цікавою є динаміка даних статей. До 2018 року постійні пасиви переважали довгострокові зобов'язання – у 2016 р. у 1,17 разів; у 2017р. у 1,7, а у 2018р. у 3,35 разів. Проте 2019 року ситуація кардинально змінилася. Стаття довгострокових зобов'язань була більша за власний капітал у 2,8 разів. Отже, зазначені зміни свідчать про недостатність власних коштів для фінансування активів та надмірне зростання залежності від позичальника.

Для визначення абсолютної ліквідності балансу необхідно порівняти показники активів та пасивів. За умови виконання нерівності (високоліквідні активи мають бути більшими за найбільш термінові пасиви і так за кожною статтею) баланс вважається абсолютно ліквідним [50]. Для даного підприємства результати нерівностей представлені у таблиці 3.8.

Таблиця 3.8 Порівняння статей активів та пасивів підприємства

	2016	2017	2018	2019
A1>П1	-	+	-	-
A2>П2	+	-	-	-
A3>П3	-	-	-	-
A4>П4	+	+	+	+

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київнастрас» [49].

Жодного року одночасно не виконуються всі нерівності. Це означає, що баланс підприємства не є абсолютно ліквідним з 2016 року.

Іншими абсолютними показниками ліквідності є РК та Ефективна заборгованість. Останній показник свідчить про частину поточних зобов'язань, що можуть бути покриті з надходжень від подальшої діяльності. Згрупуємо дані показники у таблиці 3.9.

Таблиця 3.9 Робочий капітал та ефективна заборгованість підприємства

Абсолютні показники	2016	2017	2018	2019
Робочий капітал	49 090,00	285 745,00	- 345 218,00	- 348 797,00
Ефективна заборгованість	92 021,00	- 106 702,00	613 199,00	610 754,00

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київпастрас» [49].

Таблиця ілюструє, що значення робочого капіталу за 2018 та 2019 роки було від'ємним. З огляду на те, що в ці роки навіть короткострокові кредити залучалися на фінансування необоротних активів, це є пояснювальним фактором від'ємного значення робочого капіталу. Натомість показник ефективної заборгованості свідчить про можливість майбутніх надходжень від поточної діяльності підприємства.

Іншими важливими показниками є відносні показники. Вони дають змогу провести детальніший аналіз. Нижче наведено основні відносні показники підприємства (табл. 3.10).

Таблиця 3.10 Відносні показники ліквідності КП «Київпастрас»

Відносні показники	2016	2017	2018	2019
Коеф. поточної ліквідності	1,11	1,53	0,53	0,53
Коеф. швидкої ліквідності	0,78	1,20	0,17	0,18
Коеф. абсолютної ліквідності	0,03	0,76	0,09	0,03
Маневреність РК	0,29	1,43	- 0,19	- 0,06
Коеф. захищеного періоду	97,94	138,32	-45,35	-42,35
Коеф. забезпеченості реалізації РК	0,0759	0,2715	-0,2267	-0,1798

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київпастрас» [49].

Коефіцієнт поточної ліквідності щорічно зменшується. Тобто оборотних коштів для задоволення поточних зобов'язань стає менше. Коефіцієнт швидкої ліквідності за останні два роки є найнижчим. Це свідчить про те, що можливість погашення поточних зобов'язань поточними активами є незначною. Також, даний показник, менший за 0,5. Маневреність робочого капіталу відображає свободу фінансового маневру. На підприємстві така свобода є обмеженою, а точніше відсутньою.

Тож, абсолютні та відносні показники ліквідності свідчать про вкрай низьку спроможність підприємства покривати свої поточні зобов'язання від реалізації активів. Ліквідність підприємства визначається як дуже низька та ризикова.

Перейдемо до аналізу фінансової стійкості підприємства.

Фінансова стійкість підприємства залежить від багатьох факторів та показників підприємства. Наприклад, вона залежить від структури активів, власного та позичкового капіталу, джерел фінансування тощо.

Для визначення типу фінансової стійкості, розрахуємо показники власних коштів, власних та довгострокових позикових коштів та загальних коштів. Потім знайдемо три показники забезпеченості – надлишок/дефіцит власних коштів, власних та довгострокових позикових коштів та загальних коштів. Здійснені розрахунки наведено у таблиці 3.11.

Таблиця 3.11 Показники визначення фінансової стійкості комунального підприємства «Київпаstrанс»

	2016	2017	2018	2019
В (власні кошти)	- 1 546 467,00	- 1 657 179,00	- 2 196 987,00	- 6 197 065,00
ВД	49 090,00	285 745,00	- 345 218,00	- 348 797,00
ЗК	291 727,00	571 057,00	- 75 079,00	- 123 736,00
	2016	2017	2018	2019
1. Фв	- 1 687 578,00	- 1 836 222,00	- 2 464 968,00	- 6 459 022,00
2. Фвд	- 92 021,00	106 702,00	- 613 199,00	- 610 754,00
3.Фзк	150 616,00	392 014,00	- 343 060,00	- 385 693,00

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київпаstrанс» [49].

При порівнянні отриманих результатів з нормативними сформулюємо наступні висновки. У 2016 році – нестійке становище, у 2017 – нормальне, а в 2018 та 2019 роках ситуація є кризовою. Це свідчить про те, що підприємство є на межі банкрутства, бо ні грошові кошти, ні дебіторська заборгованість не здатна покривати кредиторську заборгованість та позики.

Розглянемо показник сили дії фінансового левереджу. Він показує наскільки прибуток до сплати відсотків і податків перевищує оподаткований прибуток. Його значення повинне становити більше 1. За розрахованими значеннями фінансового левереджу для підприємства можна зробити висновок, що стан є критичним. Якщо у 2016 та 2017 роках фінансовий левередж перевищував 1 на 0,00001 відсотка, то у 2018 та 2019 роках він став нижче 1.

Аналіз ділової активності КП «Київпастрас»

Для аналізу ділової активності підприємства пораховано такі коефіцієнти: коефіцієнт внутрішнього зростання та коефіцієнт стійкого зростання. Коефіцієнт внутрішнього зростання вказує на максимальний темп приросту обсягу реалізації, який може мати підприємство без зовнішнього фінансування. У 2016 році коефіцієнт був на рівні 3,9%, у 2017 році – 4,1%, а у 2018 та 2019 роках дорівнював нулю (рис. 3.2). Це означає, що у 2016 та у 2017 роках підприємство могло розширювати свою діяльність без зовнішнього фінансування з максимальним темпом приросту обсягу реалізації 3,9% та 4,1% відповідно. У 2018-2019 роках таке зростання не було б можливим взагалі.

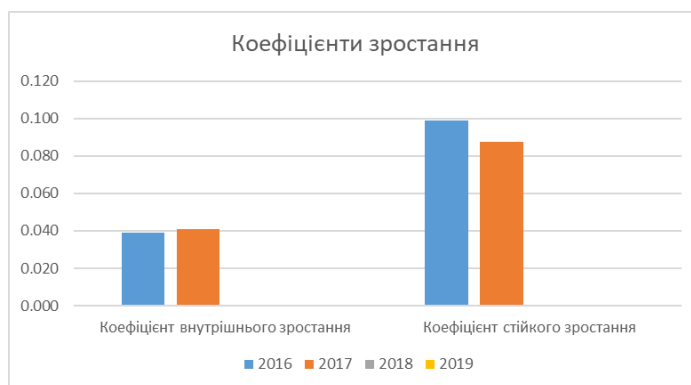

Рисунок 3.2 - Коефіцієнти внутрішнього та стійкого зростання підприємства «Київпастрас»

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київпастрас» [49]

Коефіцієнт стійкого зростання характеризує відношення реінвестованого прибутку до власного капіталу на початок періоду, а також характеризує максимальний темп приросту обсягу реалізації, який може мати підприємство без зміни коефіцієнта фінансового ризику.

Як бачимо, у 2016 році коефіцієнт був на рівні 9,9%, у 2017 році – 8,7%, а у 2018 та 2019 роках дорівнював нулю. Це означає, що у 2016 та у 2017 роках підприємство могло мати максимальний темп приросту обсягу реалізації без зміни коефіцієнта фінансового ризику 9,9% та 8,7% відповідно. У 2018-2019 роках такий приріст не був би можливим взагалі.

Далі розглянемо рентабельність/прибутковість підприємства

Рентабельність підприємства є важливим показником ефективності провадження господарської та фінансової діяльності. З метою якісної характеристики показників рентабельності спочатку необхідно відобразити дані доходів, витрат та прибутків підприємства. У таблиці 3.12 собівартість реалізованої продукції відображена без знака «мінус», що є необхідним для здійснення подальших обрахунків. Детальна інформація показників прибутковості підприємства «Київпастрас» наведена у таблиці 3.12.

Таблиця 3.12 Головні показники доходів, витрат та прибутків підприємства «Київпастрас» за 2016-2019 роки

Доходи				
	2016	2017	2018	2019
Чистий дохід	647 098	1 052 636	1 522 860	1 940 416
Валовий ЗБИТОК	-812 263	-792 582	-1 162 908	-1 005 985
Операційний ЗБИТОК	-46 347	-15 415	-610 520	-688 645
Прибуток/збиток до оподаткування	117 557	155 818	-145 723	-104 951
Чистий прибуток/збиток	117 557	155 818	-145 723	-83 822
Витрати				
Собівартість реалізованої продукції	1 459 361	1 845 218	2 685 768	2 946 401
Витрати на збут та адміністративні витрати	-113 556	-158 639	-232 012	-258 445
Податок на прибуток(витрати/ДОХІД)	0	0	0	21 129
Відсотки	0	0	0	0
Амортизація матеріальних активів та амортизація нематеріальних активів	270 742	324 195	687 169	740 168

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київпастрас» [49].

Під час аналізу динаміки показників доходів та прибутків спостерігаємо стабільне зростання обсягів чистого доходу. Однак, незважаючи на це, підприємство за показником валового прибутку/збитку протягом останніх чотирьох років є збитковим: спостерігається тенденція як невеликого зменшення, так і збільшення збитку (рис. 3.3).

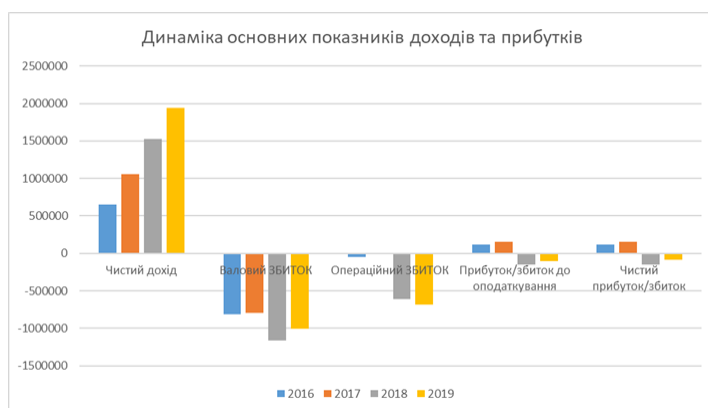

Рисунок 3.3 - Динаміка доходів та прибутків підприємства

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київнастрас» [49]

За показниками операційного прибутку/збитку підприємство також є збитковим. Причому, протягом останніх двох років операційний збиток сильно збільшився, що у подальшому вплинуло на такі показники, як прибуток/збиток до оподаткування та чистий/прибуток збиток: у 2016-2017 роках спостерігаємо прибутковість підприємства за даними показниками, тоді як у 2018-2019 роках підприємство є збитковим за показниками прибутку/збитку до оподаткування та чистого прибутку/збитку.

Далі розглянемо динаміку витрат та порівняємо основні зміни (рис. 3.4).

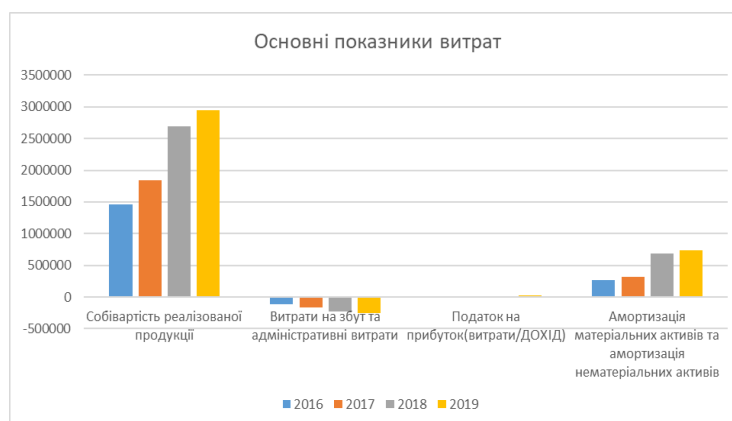

Рисунок 3.4 - Динаміка основних витрат підприємства

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київнастрас» [49]

Якщо проаналізувати основні показники витрат, то спостерігаємо зростання собівартості реалізованої продукції, що пояснюється зростанням чистого доходу. Також спостерігаємо зростання витрат на збут та адміністративних витрат, зростання витрат на амортизацію. Якщо проаналізувати податок на прибуток, то бачимо, що протягом 2016-2018 років податок не сплачувався, а у 2019 році податок на прибуток мав додатне значення.

Для аналізу прибутковості також часто використовують показники EBIT (прибуток до сплати відсотків та податків) та EBITDA (прибуток до сплати відсотків, податків та нарахування амортизації) (див. рис. 3.5). За даними компанії, у 2016 та 2017 роках обидва показники були додатними. У 2018-2019 роках EBITDA продовжив зростати, тоді як EBIT став від'ємним.

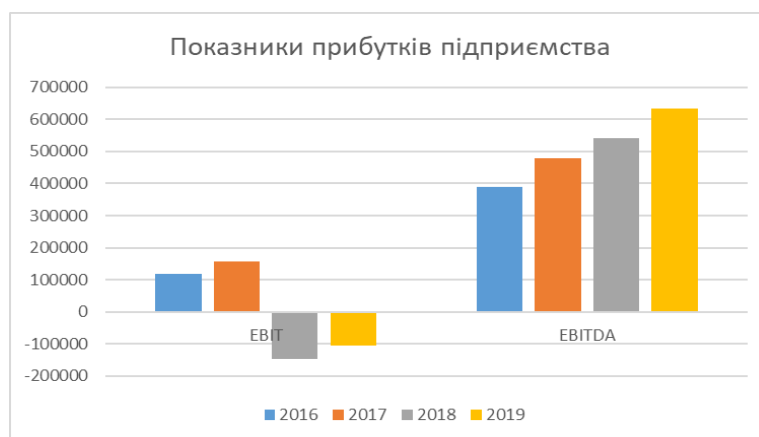

Рисунок 3.5 - Порівняльна характеристика прибутків EBIT та EBITDA

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київнастрас» [49]

Така динаміка свідчить про те, що завдяки нарахуванню амортизації підприємство стало збитковим і показник EBIT став від'ємним.

Наступні показники – коефіцієнти рентабельності. До прикладу, рентабельність продукції показує, скільки отримано прибутку з кожної гривні, витраченої на виробництво. На підприємстві протягом останніх чотирьох років спостерігається від'ємне значення даного показника (див. табл. 3.13).

Таблиця 3.13 Рентабельність продукції за 2016 – 2019 роки

	2016	2017	2018	2019
Рентабельність продукції	-0.56	-0.43	-0.43	-0.34

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київнастрас» [49].

Результати отриманих показників ще раз підтверджують збитковість підприємства «Київпастрас». Проте варто зазначити, що загальна динаміка є позитивною. Тобто спостерігається зменшення збитковості показника.

Наступна група показників представлена дохідними коефіцієнтами рентабельності (рис. 3.6) – валова рентабельність реалізації, операційна рентабельність реалізації та чиста рентабельність реалізації.

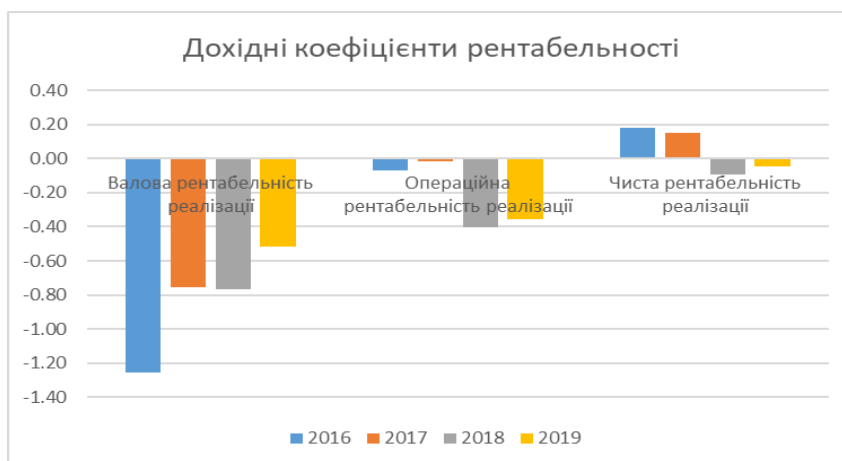

Рисунок 3.6 - Дохідні коефіцієнти рентабельності КП «Київпастрас»

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київпастрас» [49]

До них належить валова рентабельність реалізації, яка характеризує ефективність операційної діяльності та політики ціноутворення. На підприємстві даний показник є від'ємним протягом останніх чотирьох років. Тенденція – наближення до нуля.

Іншим показником є операційна рентабельність реалізації – показує рентабельність підприємства після відрахування витрат на управління та збут товарів (невиробничих витрат). У компанії спостерігаються від'ємні показники, а тенденція протягом минулих двох років вказує на значне погіршення ситуації.

Ще один дохідний коефіцієнт – чиста рентабельність продукції – характеризує повний вплив структури капіталу і фінансування підприємства на його рентабельність. У 2016-2017 роках даний показник був додатнім, тоді як у 2018-2019 роках спостерігається його від'ємне значення. Для більшості підприємств рентабельність реалізації на рівні 10% свідчить про те, що підприємство перебуває у впевненому та прибутковому стані. Як бачимо, у 2016-

2017 роках ще були певні ознаки прибутковості підприємства, однак у 2018-2019 роках рентабельність є від'ємною за усіма підходами.

Третя група показників – ресурсні коефіцієнти рентабельності. Дані показники характеризують ефективність використання підприємством ресурсів та показують величину прибутку, яка припадає на гривню ресурсів (див. табл. 3.14). Зокрема, рентабельність оборотного капіталу показує здатність підприємства отримувати прибуток від операційної діяльності. Таблиця ілюструє, що протягом останніх чотирьох років даний показник є від'ємним, а протягом останніх двох років спостерігається різке погіршення показника.

Таблиця 3.14 Динаміка змін ресурсних коефіцієнтів рентабельності

<i>Показники</i>	2016	2017	2018	2019
Рентабельність оборотного капіталу	-0.14	-0.02	-0.99	-1.77
Рентабельність активів, ROA	0.03	0.03	-0.02	-0.01
Рентабельність чистих активів	0.04	0.04	-0.02	-0.01
Рентабельність власного капіталу, ROE	0.08	0.06	-0.03	-0.04

Джерело: складено автором на основі фін звітності «Київнастрас» [49].

Рентабельність чистих активів вимірює ефективність використання чистих активів (власний капітал + довгострокові зобов'язання). У 2016-2017 році показник був додатнім, а у 2018-2019 – від'ємним, хоча й коливався близько нуля.

Останній показник ресурсних коефіцієнтів – рентабельність власного капіталу. Він показує, наскільки ефективно підприємство використовує власний капітал. З таблиці видно, у 2016-2017 роках показник був додатнім – 8% та 6% відповідно, тоді як у 2018 та 2019 роках -3% та -4% відповідно.

Отже, рентабельність продукції є від'ємною, дохідні коефіцієнти, а саме валова та операційна рентабельності реалізації також мають негативні значення. Чиста рентабельність реалізації лише у 2016-2017 роках була позитивною, у порівнянні з 2018 та 2019 роками, коли значення стали нижчими нуля. Щодо ресурсної рентабельності, то показники також є або від'ємними, або близькими до нуля. Таким чином, рентабельність самого підприємства є критично низькою, а витрати на забезпечення функціонування підприємства є настільки високими, що ні реалізація послуг, ні активи, ні власний капітал не здатні покрити збитки.

3.2 Оцінка та аналіз майнового стану, джерел формування капіталу, ділової активності та фінансової стійкості комунального підприємства «Вінницька транспортна компанія»

Представлення майна підприємства «ВТК» почнемо з вертикального та горизонтального аналізу активів (табл. 3.15). За вертикальним аналізом можна виокремити наступну структуру - більше 80% валюти балансу складають необоротні активи, решта – оборотні. Таке співвідношення одразу говорить про те, що структура активів є важкою. Надмірне накопичення необоротних активів позбавляє підприємство мобільності та є індикатором високих витрат. Розглянемо більш детально складові даних статей.

Таблиця 3.15 Динаміка та структура активів підприємства «ВТК»

		2016*	%**	2017	%	2018	%	2019	%
Необоротні активи A1		155 808,00	0,81	224 713,00	0,86	244 963,00	0,84	269 481,00	0,86
A11 нф	1000, 1005, 1010	155 808,00	0,81	224 713,00	0,86	244 963,00	0,84	269 481,00	0,86
A12 ф	1040	-	-	-	-	-	-	-	-
Оборотні активи A2		35 430,00	0,19	36 230,00	0,14	47 839,00	0,16	44 346,00	0,14
A21 нф	1100, 1170, 1190	28 731,00	0,15	29 418,00	0,11	26 621,00	0,09	27 674,00	0,09
A22 ф	1125, 1130, 1135,	6 699,00	0,04	6 812,00	0,03	21 218,00	0,07	16 672,00	0,05
Загальна величина активів А		191 238,00	1,00	260 943,00	1,00	292 802,00	1,00	313 827,00	1,00
* - на кінець періоду									
** - частка від загальної суми активів									

Джерело: складено автором на основі фін звітності КП «ВТК» [51].

Необоротні активи представлені лише нефінансовими активами. З 2016 року комунальне підприємство не мало жодної довгострокової дебіторської заборгованості. Забігаючи наперед зазначимо, що сума поточної дебіторської заборгованості є невеликою у порівнянні з іншими статтями та складає менше 5% від валюти балансу. Таким чином, політика даного підприємства не передбачає формування довгострокових зобов'язань з контрагентами та спрямована на здійснення розрахунків у короткостроковій перспективі.

Найбільшою статтею необоротних активів є основні засоби (понад 80%). Інші статті – незавершені капітальні інвестиції (19%) та нематеріальні активи (менше 1%). До основних засобів підприємства входять (у порядку зменшення їх первісної вартості) транспортні засоби; будинки, споруди та передавальні

пристрої; машини та обладнання; інші основні засоби; інструменти, прилади, інвентар (меблі).

Оборотні активи підприємства складаються також переважно з нефінансових активів, які відображають запаси підприємства. Інша стаття нефінансових оборотних активів - витрат майбутніх періодів є незначною. Фінансові оборотні активи представлені дебіторською заборгованістю за продукцію, товари, роботи, послуги та за розрахунками, а також грошима та їх еквівалентами

Динаміка загальної величини активів є позитивною. За чотири роки темп приросту становив 64%. Діяльність підприємства розширюється, збільшуються основні засоби – зокрема, через оновлення та зростання автопарку. Натомість запаси підприємства за досліджувані роки мають спадний тренд. З 2016 року запаси КП «ВТК» скоротилися на 6%. Фінансові оборотні активи (дебіторська заборгованість та гроші) навпаки збільшилися. Найбільший приріст спостерігався у 2018 році. Наступного року скоротився на 2%.

Далі розглянемо оптимальність нарощення активів підприємства. Для цього необхідно здійснити порівняльний аналіз темпів приросту активів, чистого доходу та чистого прибутку. У наступній таблиці 3.16 наведено результати темпів приросту.

Таблиця 3.16 Показники оптимальності нарощення активів КП «ВТК», %

	2017	2018	2019
Темп приросту активів	36,45	12,21	7,18
Темп приросту чистого доходу	0,96	7,12	12,28
Темп приросту чистого прибутку (збитку)	174,97	101,33	-42,55

Джерело: складено автором на основі фін звітності КП «ВТК» [51].

За ідеальних умов темп приросту чистого прибутку має бути більшим за темп приросту чистого доходу, який має переважати над темпом приросту активів. Проаналізувавши отримані результати можна зробити такі висновки. У 2017 та 2018 роках потенціал активів не використовувався наповну. Тобто рівень виручки від реалізації у порівнянні з нарощенням активів був критично низьким.

Проте поступово ефективність використання ресурсів збільшувалася і вже у 2019 році чистий дохід підприємства перевищив темп приросту активів.

З 2016 року підприємство є збитковим. Як видно з таблиці розмір збитку кожного наступного року зростав вдвічі-втричі. Винятком став 2019 рік, коли чистий збиток зменшився на 43%. Однак при порівнянні темпів приросту, у 2017 та 2018 роки виконувалася нерівність. Це свідчить про достатній рівень рентабельності продажів, який у 2019 році знизився.

Наступні коефіцієнти постійності та мобільності (табл. 3.17) лише підтверджують гіпотезу про надмірно важку структуру активів.

Таблиця 3.17 Коефіцієнти необоротних та оборотних активів КП «ВТК», %

Коефіцієнти	2016	2017	2018	2019
К пост.	0,815	0,861	0,837	0,859
К моб.	0,185	0,139	0,163	0,141
К обана	0,227	0,161	0,195	0,164

Джерело: складено автором на основі фін звітності КП «ВТК» [51].

З таблиці видно, що частка необоротних активів до загальної величини активів складає понад 80%. Особливим є 2018 рік, коли частка необоротних активів зменшилася, а оборотних навпаки зроста. Відбулося порушення загального тренду збільшення необоротних активів.

Цікавим є коефіцієнт співвідношення оборотних активів до необоротних (К обана). У підприємства даний показник має тенденцію зменшення. Це негативне явище, оскільки за таких умов компанія втрачає свою ліквідність. Крім того, негативним є різка зміна коефіцієнта, яка відбулася у 2017 році – зростають ризики порушення фінансової стійкості та стабільності підприємства.

Далі здійснимо якісну характеристику основних засобів та проаналізуємо ефективність управління активами. Для характеристики основних засобів використаємо коефіцієнт фондоддачі. Він показує, яку частину чистого доходу генерує одиниця основних засобів. Ефективність управління активів проаналізуємо через коефіцієнти оборотності та показники тривалості виробничого, операційного та фінансового циклів. Усі необхідні коефіцієнти наведені у таблиці 3.18.

Таблиця 3.18 Коефіцієнти оборотності активів та тривалостей фінансових циклів КП «ВТК»

№	Показники	2016	2017	2018	2019
1	Чистий дохід від реалізації продукції	180 191,00	181 924,00	194 876,00	218 815,00
2	Собівартість реалізованої продукції	248 567,00	334 678,00	405 249,00	487 512,00
3	Вартість майна підприємства	191 238,00	260 943,00	292 802,00	313 827,00
4	Коефіцієнт оборотності активів (трансформації)	0,9998	0,805	0,704	0,721
5	Фондовіддача	1,533	1,195	0,983	0,996
6	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	37,21	35,06	17,90	15,99
7	Період оборотності дебіторської заборгованості, днів	9,81	10,41	20,39	22,82
8	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	8,483	6,992	5,716	6,327
9	Період оборотності кредиторської заборгованості, днів	43,03	52,20	63,86	57,69
10	Коефіцієнт оборотності запасів	7,948	6,260	6,959	8,071
11	Період оборотності запасів, днів	45,93	58,31	52,45	45,22
12	Тривалість виробничого циклу, днів	45,93	58,31	52,45	45,22
13	Тривалість операційного циклу, днів	55,73	68,72	72,85	68,05
14	Тривалість фінансового циклу (оборотності оборотного капіталу), днів	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі фін звітності КП «ВТК» [51].

Спочатку зазначимо, що протягом чотирьох років чистий дохід від реалізації, собівартість реалізованої продукції та вартість майна поступово збільшувалися. Далі перейдемо до коефіцієнту фондовіддачі, який розраховувався як відношення чистого доходу до середньої вартості основних засобів. Коефіцієнт має негативну динаміку. З кожним наступним роком на одиницю основних засобів припадало все менше виробленої готової продукції. Таким чином, ефективність використання виробничого фонду підприємства зменшилася.

Наступним важливим коефіцієнтом є оборотність (трансформація) всіх активів. Даний показник є співвідношенням чистого доходу до середніх активів. Останні складаються з середніх постійних та оборотних активів. Як видно з таблиці 3.18 оборотність активів зменшується. Це означає, що підприємство

неефективно використовує активи. Як наслідок, активи підприємства не лише не забезпечують дохід від їх експлуатації, але навіть не покривають витрати понесені на їх придбання.

Двома найважливішими статтями оборотних активів є дебіторська заборгованість та запаси. Тому розглянемо коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості та коефіцієнт оборотності запасів. Перший має негативну динаміку. При цьому період оборотності дебіторської заборгованості зростає. Так, з 2017 по 2018 року показник збільшився вдвічі. Описані зміни свідчать про погіршення виконання дебіторами своїх зобов'язань. Збільшується час на погашення заборгованостей перед компанією. Це може негативно відобразитися на підприємстві, оскільки буде посилюватися потреба у залученні кредитних коштів внаслідок відволікання власних фінансових ресурсів.

Коефіцієнт оборотності запасів у 2017 та 2018 роках знизився, проте у 2019 році досягнув значення вищого, аніж у 2016 році. Крім того, період оборотності запасів незважаючи на збільшення тривалості у 2019 році повернувся до значення 45-ти днів. Дані показники означають, що на підприємстві запаси здатні забезпечити безперебійний процес операційної діяльності. Зниження періоду обороту запасів є позитивним явищем, оскільки менша частина коштів залучатиметься на утримання запасів. Період від 20 до 45 днів вважається оптимальним. У даному випадку показник компанії відповідає нормативним значенням.

Тривалість виробничого циклу описує тривалість обороту запасів, яка була проаналізована вище. Тривалість операційного циклу враховує не лише придбання та реалізацію запасів, але й надходження оплати за них, зокрема дебіторської заборгованості. Оскільки період оборотності дебіторської заборгованості збільшується, то тривалість операційного циклу має подібну динаміку. Винятком став 2019 рік, коли тривалість обороту запасів скоротилася. Фінансовий цикл, який враховує погашення кредиторської заборгованості, для даного підприємства не існує, оскільки значення робочого капіталу протягом досліджуваного періоду було від'ємним (див. рис. 3.7).

2016		2017		2018		2019	
НА - 81	БК - 78	НА - 86	БК - 80	НА - 84	БК - 75	НА - 86	БК - 77
	ДЗ - 1		КК - 2		КК - 1		КК - 1
Гк - 4	КК - 3	Гк - 3	КЗ - 18	Гк - 7	КЗ - 24	Гк - 5	КЗ - 22
З-15	КЗ - 18	З-11		З-9		З-9	
* - значення у таблиці наведено у відсотках від валюти балансу. Лівий стовпець описує активи, правий - пасиви підприємства.							
Сума значень одного стовпця дорівнює 100%.							

Рисунок 3.7 - Структура та динаміка робочого капіталу КП «ВТК»

Джерело: складено автором на основі фін звітності КП «ВТК» [51]

Нормальним станом для підприємства є фінансування необоротних активів з капіталізованих джерел (суми власного капіталу та довгострокових зобов'язань). Додатна різниця між капіталізованими джерелами та сумою необоротних активів свідчить про наявність робочого капіталу. Робочий капітал забезпечує постійний попит підприємства. Отримані від'ємні значення РК (див. рис. 3.7) негативно характеризують операційну діяльність компанії. КП «ВТК» лише у 2016 році мало довгострокові зобов'язання, проте наступного періоду лише короткострокові. Іншою особливістю підприємства, є той факт, що частка НА є настільки великою, що на її фінансування залучалися як короткострокові кредити банків, так і короткострокові зобов'язання з 2017 по 2019 роки.

Отже, найбільшу частку серед всіх активів комунального підприємства «ВТК» займають основні засоби. При цьому їхня фондovіддача має спадний характер та є меншою за одиницю. Тому незважаючи на нарощення обсягів виробничого фонду, підприємство неефективно використовує свої головні ресурси.

Період оборотності фінансових активів, зокрема дебіторської заборгованості за досліджуваний період збільшився. Спостерігається посилення відволікання коштів з підприємства та зростання потреби у залученні нових ресурсів. Оборотність запасів підприємства відповідає нормативним значенням.

КП «ВТК» з 2016 року має від'ємні значення робочого капіталу. Тобто на фінансування необоротних активів залучаються не лише власний капітал та

довгострокові зобов'язання, але й короткострокові. Тому поняття фінансового циклу для даного підприємства відсутнє.

Аналіз джерел формування активів комунального підприємства

Пасиви підприємства мають таку структуру - більше 75% складає власний капітал, решта – позичковий (табл. 3.19). Власний капітал формується переважно із зовнішніх пасивів, а саме пайового та додаткового капіталів. Натомість внутрішній капітал складається з капіталу у дооцінках та непокритого збитку. Капітал у дооцінках формується завдяки дооцінці основних засобів, які повністю амортизували.

Таблиця 3.19 Динаміка та структура джерел формування капіталу «ВТК»

		2016*	%**	2017	%	2018	%	2019	%
Власний капітал П1		148 994,00	0,78	207 567,00	0,80	220 786,00	0,75	240 599,00	0,77
П11 вн	1405,1415, 1420 -	22 469,00	0,12	37 916,00	0,15	69 241,00	0,24	87 203,00	0,28
П12 зв	1400, 1410	171 463,00	0,90	245 483,00	0,94	290 027,00	0,99	327 802,00	1,04
Позичковий капітал П2		42 244,00	0,22	53 376,00	0,20	72 016,00	0,25	73 228,00	0,23
П21 вн	1500,1515, 1521,1620,162	11 348,00	0,06	15 623,00	0,06	35 028,00	0,12	33 538,00	0,11
П22 зв	1510,1525,160	30 896,00	0,16	37 753,00	0,14	36 988,00	0,13	39 690,00	0,13
Загальна величина пасивів П		191 238,00	1,00	260 943,00	1,00	292 802,00	1,00	313 827,00	1,00
* - на кінець періоду									
** - частка від загальної суми активів									

Джерело: складено автором на основі фін звітності КП «ВТК» [51].

За період 2016 - 2019 років підприємство мало збитки у розмірі близько 40% від суми власного капіталу. Позичковий капітал у 2016 та 2017 роках формувалася переважно із зовнішніх зобов'язань. За наступні два роки розподіл між зовнішнім та внутрішнім позичковим капіталом був відносно рівним. Коефіцієнти фінансової незалежності підприємства наведені у таблиці 3.20.

Таблиця 3.20 Коефіцієнти фінансової незалежності підприємства «ВТК»

№	Показники	2016	2017	2018	2019
1	Коефіцієнт фінансової незалежності;	0,779	0,795	0,754	0,767
2	Коефіцієнт фінансової залежності;	1,284	1,257	1,326	1,304
3	Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу;	0,221	0,205	0,246	0,233
4	Коефіцієнт фінансового ризику;	0,284	0,257	0,326	0,304
5	Коефіцієнт фінансової стабільності;	3,527	3,889	3,066	3,286
6	Коефіцієнт покриття відсотків;	17,291	66,038	199,063	15,189
7	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,028	-0,083	-0,110	-0,120

Джерело: складено автором на основі фін звітності КП «ВТК» [51].

Коефіцієнт фінансової незалежності підприємства за всі роки є більшим за 70%. За умов достатньої частки зовнішніх короткострокових залучень даний показник є високим та свідчить про відносно добру фінансову стійкість підприємства. Мультиплікатор власного капіталу (коєф. фінансової залежності) відповідає нормативним значенням та є меншим за 2, що ще раз підтверджує фінансову стійкість та стабільність підприємства.

Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу найменшим був у 2017 році. У наступні роки залежність підприємства від зовнішніх кредиторів підвищилася. Коефіцієнт фінансового ризику є меншим за 1. Це означає, що частка позикових коштів у сумі загального фінансування становить близько третини, що є оптимальним значенням. Наступний показник (коєф. фінансової стабільності) є оберненим до попереднього. Значення даного коефіцієнта є вищими за 3. Тобто підприємство має достатній рівень ресурсів для покриття боргів власним капіталом.

Перейдемо до коефіцієнту покриття відсотків. Збільшення показника 2016 - 2017 років спричинене зростанням ЕВІТ на 263%. У 2018 році збиток збільшився вдвічі, а витрати на сплату відсотків зменшилися на 34%. Це спричинило різке зростання коефіцієнту покриття відсотків. Особливістю наступного року (2019 р.) є надмірне зростання фінансових витрат – з 158 тис. до 1,2 млн. грн. При цьому ЕВІТ знизився на 39%. Тому у 2019 році коефіцієнт набув значення нижчого ніж 2016 року. Такі різкі коливання є негативними для фінансової стійкості підприємства та порушують ступінь захищеності кредиторів.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частка власного капіталу залучена на фінансування оборотних активів. Для підприємства «ВТК» коефіцієнт є від'ємним, оскільки значення робочого капіталу за досліджуваний період є меншим від нуля. Це пояснюється особливістю структури активів. Частка необоротних активів є настільки великою, що власних коштів підприємства не вистачає на їх фінансування. Крім того, у підприємства відсутні довгострокові зобов'язання. Такими чином, на фінансування необоротних активів залучаються навіть короткострокові зобов'язання, головне призначення яких забезпечувати

поточну операційну діяльність підприємства. Від’ємне значення коефіцієнту маневреності власного капіталу підтверджує повну відсутність гнучкості та мобільності власних коштів підприємства.

Щоб зробити висновки щодо підходу до фінансування необхідно розрахувати три коефіцієнта (фінансової незалежності, концентрації позичкового капіталу та фінансового ризику) за нормативними значеннями та здійснити порівняльний аналіз з отриманими коефіцієнтами підприємства (див. табл. 3.21).

Таблиця 3.21 Нормативні коефіцієнти трьох головних підходів до фінансування капіталу підприємства «ВТК»

Тип політики	2016	2017	2018	2019
Агресивна фін політика				
К фн=	54,50	58,17	56,60	57,94
Ккпк=	45,50	41,83	43,40	42,06
К фр =	83,50	71,92	76,68	72,59
Помірна фін політика				
К фн=	73,60	78,64	76,53	78,32
Ккпк=	26,40	21,36	23,47	21,68
К фр =	35,88	27,16	30,66	27,68
Консервативна фін політика				
К фн=	88,20	90,94	89,87	90,77
Ккпк=	1,80	9,06	10,13	9,23
К фр =	13,38	9,96	11,28	10,17

Джерело: складено автором на основі фін звітності КП «ВТК» [51].

Порівнюючи показники підприємства з отриманими результатами, можна зробити висновок, що КП «ВТК» використовує помірну фінансову політику. За якої на фінансування необоротних активів виділяється 80% власного капіталу та 20% довгострокових зобов’язань. Для постійних оборотних активів залучається 75% власного капіталу та 25% ДЗ. Постійні оборотні активи представлені сумою мінімальної величини запасів та середньої дебіторської заборгованості. Змінні оборотні активи (ті, які залежать від зміни обсягів діяльності підприємства) повністю фінансуються завдяки короткостроковим зобов’язанням.

Отже, серед джерел формування капіталу підприємства переважає власний капітал. У зв’язку з цим коефіцієнти фінансової незалежності та стабільності є відносно високими. Найбільш волатильним виявився коефіцієнт покриття

відсотків, на який впливали різкі коливання фінансових витрат та розмір ЕВІТ. Виявленими недоліками є відсутність маневреності власного капіталу та незалучення довгострокових зобов'язань (винятком є 2016 рік). У зв'язку з надмірно важкою структурою активів помірний тип фінансування не здатен забезпечити розвитку операційної діяльності підприємства. Парадокс КП «ВТК» полягає у тому, що на фінансування необоротних активів залучається більше 70% всіх ресурсів підприємства, а фондвіддача від основних засобів щороку зменшується.

З метою аналізу ліквідності балансу підприємства класифікуємо активи за ступенем ліквідності та пасиви за терміном їх погашення (табл. 3.22).

Таблиця 3.22 Групування активів та пасивів підприємства за ступенем їх ліквідності та терміном погашення відповідно, %

	Активи	2016	2017	2018	2019
Високо (абсолютно) ліквідні	A1	0,74	0,66	1,55	1,91
Швидколіквідні	A2	2,76	1,95	5,70	3,40
Повільноліквідні	A3	15,02	11,27	9,09	8,82
Важколіквідні	A4	81,47	86,12	83,66	85,87
		100,00	100,00	100,00	100,00
	Пасиви				
Найбільш термінові	П1	17,68	18,39	24,05	22,54
Короткотермінові	П2	3,03	2,07	0,55	0,80
Довгострокові	П3	1,38	-	-	-
Постійні (стійкі)	П4	77,91	79,54	75,40	76,67
		100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: складено автором на основі фін звітності КП «ВТК» [51].

Як видно з таблиці, на підприємстві переважають важколіквідні активи. Вони становлять понад 80% та мають тенденцію до збільшення. Іншу вагому частину становлять повільноліквідні активи. Проте їх частка зменшується. Найменшими є високо та швидколіквідні активи. Перші мають позитивну тенденцію – за чотири роки вони зросли майже у 2,5 рази.

Серед пасивів підприємства переважають постійні пасиви, що є логічним з огляду на високу частку власного капіталу. Вагомими також є найбільш термінові пасиви, які зростають.

Отже, за попереднім аналізом можна зробити висновок, що ліквідність активів є надмірно важкою, а у пасивах переважають найбільш термінові (кредиторська заборгованість), окрім постійних пасивів. При цьому з-поміж чотирьох категорій співвідносяться лише останні. Решта мають дисбаланс.

Баланс підприємства вважається ліквідним якщо кожна група активів є більшою за відповідну групу пасивів. Результати наведені у таблиці 3.23.

Таблиця 3.23 Порівняння груп активів та пасивів підприємства

	2016	2017	2018	2019
A1>П1	-	-	-	-
A2>П2	-	-	+	+
A3>П3	+	+	+	+
A4>П4	+	+	+	+

Джерело: складено автором на основі фін звітності КП «ВТК» [51].

Оскільки на підприємстві не виконувалися одночасно всі нерівності, то ліквідність балансу не можна вважати абсолютною. Найгіршою є поточна ліквідність КП «ВТК» (перші дві нерівності). У 2018 та 2019 роки швидколіквідні активи збільшилися, натомість короткотермінові пасиви зменшилися. При чому такі зміни були досить різкими. Натомість перспективна платоспроможність, яку описують дві останні нерівності, зберігалася протягом всього періоду.

За розрахованим значенням загального показника ліквідності найбільш ліквідним баланс був у 2019 році, а найменш у 2016 році. Так, спочатку показник становив 1,07, у 2017 році —1,13, у наступні два роки – 1,14 та 1,17 відповідно. Таким чином, загальний тренд є позитивним, що свідчить про покращення фінансової діяльності підприємства. Перейдемо до відносних показників ліквідності. У таблиці 3.24 наведені відносні коефіцієнти ліквідності.

Таблиця 3.24 Відносні показники ліквідності КП «ВТК»

№		2016	2017	2018	2019
1	Коеф. поточної ліквідності	0,89	0,68	0,66	0,61
2	Коеф. швидкої ліквідності	0,17	0,13	0,29	0,23
3	Коеф. абсолютної ліквідності	0,04	0,03	0,06	0,08
4	Маневреність РК	-0,34	-0,10	-0,19	-0,21
5	Коеф. захищеного періоду	48,53	37,12	40,12	30,74
6	Коеф. забезпеченості реалізації РК	-0,023	-0,094	-0,124	-0,132

Джерело: складено автором на основі фін звітності КП «ВТК» [51].

Коефіцієнт поточної ліквідності протягом чотирьох років зменшується. Крім того, його значення є меншим за 100%. Це є ще раз підтвердженням від'ємного робочого капіталу та залученням короткострокових кредитів та зобов'язань на фінансування необоротних активів. Така тенденція може загрожуватиме у майбутньому неплатоспроможністю підприємства.

Коефіцієнт швидкої ліквідності також не відповідає нормативному значенню більше 0,5. Даний коефіцієнт не враховує запаси підприємства через потенційну важкість їх реалізації. Проте отримані результати свідчать про низьку короткострокову платоспроможність підприємства.

Подібна ситуація з коефіцієнтом швидкої ліквідності. Його нормативні значення – 20-30%, на підприємстві – менше 10%. Таким чином КП «ВТК» не здатне покрити свої поточні зобов'язання миттєво.

Отже, платоспроможність підприємства оцінюється на дуже низькому рівні. Частка зобов'язань, яку компанія зможе виплатити у короткостроковому періоді є незначною. Подібна ситуація спостерігається і в довгостроковій перспективі.

Маневреність робочого капіталу подібно до маневреності власного капіталу має від'ємні значення. Відповідно до цього коефіцієнт забезпеченості реалізації робочим капіталом також не перевищує нуля. Дані показники підтверджують, що свобода фінансової гнучкості на підприємстві «ВТК» дуже обмежена.

Коефіцієнт захищеного періоду відображає кількість днів, за які підприємство може здійснювати операційну діяльність без залучення нових джерел фінансування. Найбільша тривалість спостерігалася у 2016 році, а найменша у 2019 році – 31 день.

Отже, ліквідність балансу комунального підприємства «ВТК» є низькою. Поточна платоспроможність підприємства характеризується незначною сумою зобов'язань, яка може бути виплачена у короткотермінові строки. У довгостроковій перспективі ситуація є дещо кращою. Проте у випадку відсутніх необхідних змін в управлінні фінансовими ресурсами цілком можливий стан неплатоспроможності.

Наступною частиною аналізу є визначення *типу фінансової стійкості* підприємства. Для цього необхідно співвіднести розмір запасів з джерелами їх фінансування. Виокремлюють три джерела фінансування запасів – власні кошти; власні та довгострокові; загальні кошти. Перші визначаються як різниця між власним капіталом та необоротними активами. Власні та довгострокові позикові кошти дорівнюють власним коштам та довгостроковим зобов'язанням. Загальні кошти відносно власних та довгострокових збільшуються на суму короткострокових кредитів банку.

Якщо від суми зазначених джерел відняти запаси, то можна визначити надлишок чи дефіцит кожного з джерел фінансування. Для підприємства «ВТК» такі різниці є від'ємними за всі роки для трьох показників. Це означає, що стан підприємства є кризовим. Оскільки розмір кредиторської заборгованості значно переважає суму грошових коштів та дебіторської заборгованості.

На підприємстві «ВТК» запаси не забезпечені робочим капіталом. Такий висновок можна зробити за отриманими результатами від'ємних значень коефіцієнту покриття запасів.

Іншим важливим показником фінансової стійкості підприємства є визначення фінансового левереджу. Оптимальне значення – більше 1. За таких умов співвідношення боргу та власного капіталу є однаковим. Незважаючи на те, що значення фінансового левереджу підприємства дуже наближене до 1, воно є меншим за нормативне значення (табл.3.25).

Таблиця 3.25 Фінансовий левередж КП «ВТК»

	2016	2017	2018	2019
ФЛ =	0,999833	0,999937	0,999968	0,999948

Джерело: складено автором на основі фін звітності КП «ВТК» [51].

Отже, розмір прибутку до оподаткування та сплати відсотків є меншим за оподаткований прибуток. Це порушує фінансову стійкість підприємства.

Аналіз ділової активності підприємства здійснити неможливо, оскільки за весь період підприємство було збитковим. Тому перейдемо до аналізу рентабельності.

Почнемо з відображення абсолютних величин доходів та витрат підприємства (табл. 3.26).

Таблиця 3.26 Показники доходів, витрат та прибутків КП «ВТК»

Доходи				
	2016	2017	2018	2019
Чистий дохід	180 191,00	181 924,00	194 876,00	218 815,00
Валовий ЗБИТОК	-68 376,00	- 152 754,00	- 210 373,00	- 268 697,00
Операційний ЗБИТОК	-6 224,00	- 24 109,00	- 31 334,00	- 18 829,00
Прибуток/збиток до оподаткування	-5 653,00	- 15 544,00	- 31 294,00	- 17 978,00
Чистий прибуток/збиток	-5 653,00	- 15 544,00	- 31 294,00	- 17 978,00
Витрати				
Собівартість реалізованої продукції	248 567,00	334 678,00	405 249,00	487 512,00
Витрати на збут та адміністративні витрати	13 940,00	17 816,00	25 330,00	34 350,00
Податок на прибуток	0	0	0	0
Відсотки	0	0	0	0
Амортизація матеріальних активів та амортизація нематеріальних активів	13 062,00	16 715,00	19 697,00	22 747,00

Джерело: складено автором на основі фін звітності КП «ВТК» [51].

Попередньо зазначимо, що собівартість реалізованої продукції у таблиці відображена без знака мінус, що є необхідним для обрахунку показників рентабельності.

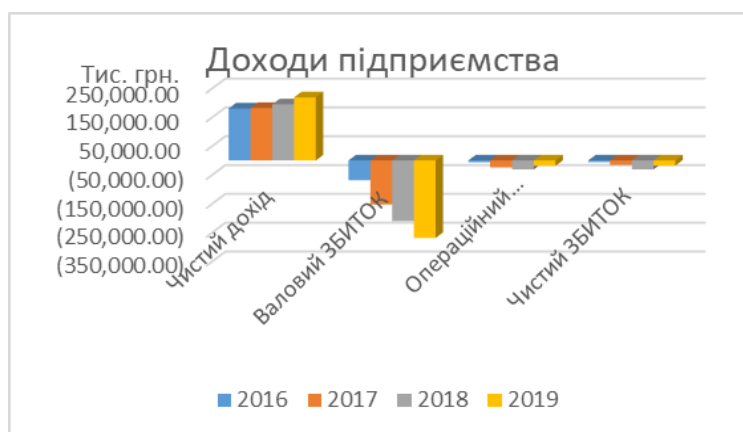

Рисунок 3.8 - Порівняння розмірів доходу та прибутку/збитків КП «ВТК»

Джерело: складено автором на основі фін звітності КП «ВТК» [51]

Чистий дохід підприємства протягом всього періоду має позитивну тенденцію (рис. 3.8). Найбільший приріст спостерігався у 2019 році – 12%. Натомість валовий збиток підприємства також збільшувався. При цьому якщо у 2016 та 2017 роки розмір збитку був меншим за чистий дохід підприємства, то у

2018 та 2019 роках він перевищував на 7% та 22% відповідно. Таким чином, темп приросту валового збитку підприємства є більшим за приріст чистого доходу.

Чистий збиток підприємства збільшувався до 2018 року. Майже вдвічі він скоротився наступного року, оскільки тоді темп приросту чистого доходу збільшився на 5% у порівнянні з попереднім періодом, а темп приросту валового збитку зменшився на 10%.

Всі витрати підприємства мають тенденцію до збільшення. Так, собівартість реалізованої продукції за чотири роки зросла у 1,96 разів, витрати на збут та адміністративні витрати – у 2,5 рази та амортизація – у 1,7.

Проаналізуємо показники EBIT та EBITDA (рис. 3.9). Значення прибутку до сплати відсотків та податків є від'ємними, оскільки підприємство є збитковим. Цікавою є тенденція прибутку до сплати відсотків, податків та нарахування амортизації.

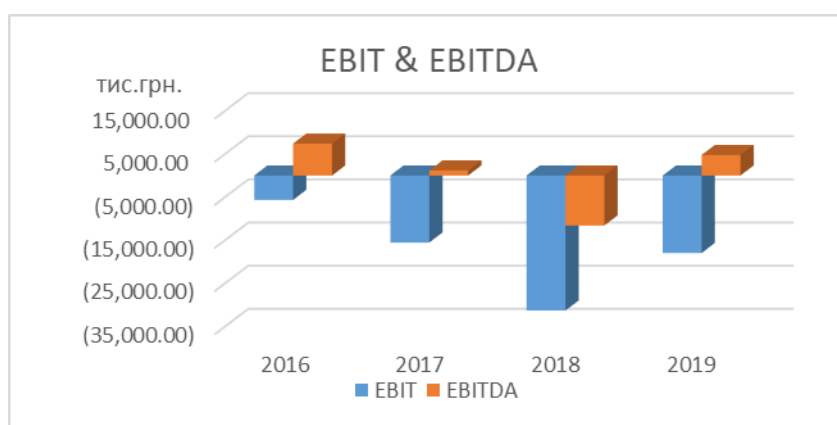

Рисунок 3.9 - Порівняльна структура EBIT та EBITDA КП «ВТК»

Джерело: складено автором на основі фін звітності КП «ВТК» [51]

У 2016, 2017, 2019 роках розмір амортизації переважав суму збитку підприємства. Тому EBITDA для даних років є додатнім. У 2018 році підприємство мало найбільший збиток. Як наслідок, значення EBITDA зменшилося на 12 768 тис. грн.

Витратними показниками є рентабельність продукції підприємства, яка є співвідношенням валового прибутку (збитку) до собівартості реалізованої продукції. КП «ВТК» має негативні значення даної рентабельності, що є логічним

з огляду на збитковість підприємства. З часом даний коефіцієнт мав тенденцію збільшення (табл. 3.27).

Таблиця 3.27 Рентабельність продукції КП «ВТК»

	2016	2017	2018	2019
Рентабельність продукції	-0,28	-0,46	-0,52	-0,55

Джерело: складено автором на основі фін звітності КП «ВТК» [51].

Така тенденція є негативною для підприємства, оскільки кожна витрачена гривня на виробництво продукції приносить кожного наступного року більше збитків.

Дохідні коефіцієнти характеризують комерційну діяльність підприємства. До них належать валова, операційна та чиста рентабельності (табл. 3.28).

Таблиця 3.28 Рентабельність продукції КП «ВТК»

№		2016	2017	2018	2019
1	Валова рентабельність реалізації	-0,38	-0,84	-1,08	-1,23
2	Операційна рентабельність реалізації	-0,03	-0,13	-0,16	-0,09
3	Чиста рентабельність реалізації	-0,03	-0,09	-0,16	-0,08

Джерело: складено автором на основі фін звітності КП «ВТК» [51].

Перший показник є від'ємним та має тенденцію до збільшення. Це означає, що чистий дохід підприємства генерує менший прибуток, а точніше збільшує збитки. Операційна рентабельність реалізації має нижчі значення, ніж попередній показник, проте також є тенденція зростання (окрім 2019 року). Чиста рентабельність повторює тренд операційної рентабельності.

Отже, КП «ВТК» не здійснює ефективну політику ціноутворення, має низьку ефективність операційної діяльності. Крім того, структура капіталу та політика його фінансування не забезпечують достатній рівень продажів, що призводить до збільшення розміру збитку.

Ресурсні коефіцієнти рентабельності також підтверджують неефективність використання ресурсів. Як видно з рисунку 3.10, всі значення ресурсних коефіцієнтів рентабельності є від'ємними.

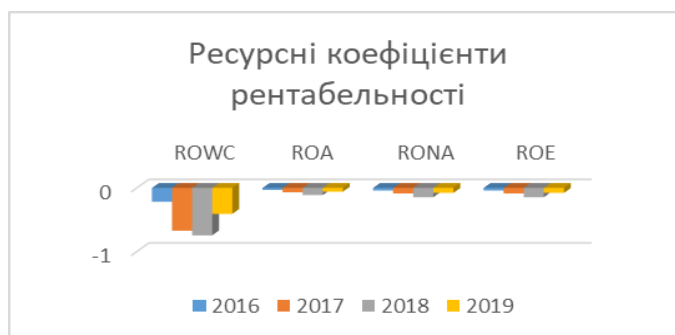

Рисунок 3.10 - Ресурсні коефіцієнти рентабельності

Джерело: складено автором на основі фін звітності КП «ВТК» [51]

Одиниця витрат на оборотні активи приносить найбільше збитків у порівнянні з іншими ресурсами. Рентабельність всіх активів є кращою відносно оборотних активів. Проте вони також не забезпечують прибуток підприємства. Щодо рентабельності власного капіталу та чистих активів (ВК+ ДЗ) їх розмір є подібним до попереднього показника. Загальна динаміка – зниження рентабельності до 2018 року та покращення у 2019 році.

Отже, ліквідність балансу комунального підприємства «ВТК» не є абсолютною. У структурі активів переважають важколіквідні активи. При цьому існує значний дисбаланс та невідповідність між джерелами їх фінансування, незважаючи на високу частку стійких пасивів. Завдяки незначній частині швидколіквідних активів поточна платоспроможність підприємства є невисокою.

Абсолютні показники рентабельності демонструють динаміку збільшення збитку підприємства (окрім 2019 року) та водночас зростання витрат. Відносні показники свідчать про низьку ефективність використання ресурсів, здійснення цінової політики та операційної діяльності. Таким чином, витрати КП «ВТК» на провадження господарської діяльності є надмірно високими.

3.3 Порівняльна характеристика фінансових показників вітчизняних та зарубіжних транспортних підприємств

Розглянуті у роботі комунальні транспортні підприємства – «Київпаstrанс» та «Вінницька транспортна компанія» є різними за обсягом перевезень, розміром

статутного капіталу, рухомим складом тощо. Проте важливо виокремити та проаналізувати спільні особливості їх функціонування.

КП «Київпаstrанс» є одним з найбільших транспортних підприємств. Воно обслуговує місто мільйонник. Натомість «ВТК» забезпечує перевезення пасажирів міста з населенням понад 370 тис. осіб. Незважаючи на таку суттєву різницю у розмірі, дані підприємства мають наступні спільні особливості:

- високий рівень зношеності транспортних засобів. Цікаво, що раніше трамвай з'явився у Києві (1931р.), тоді як у Вінниці лише 1953 року;
- структура активів підприємств є надмірно важкою, оскільки частка основних засобів становить більше 80%;
- коефіцієнт співвідношення оборотних активів до необоротних з 2016 року має спадну тенденцію, що свідчить про нарощення виробничих фондів та зменшення частки швидколіквідних активів;
- показники оборотності активів свідчать про низьку ефективність використання ресурсів;
- розмір капіталізованих джерел не здатен повністю покрити вартість необоротних активів, на фінансування яких залучаються короткострокові зобов'язання (окрім 2016 - 2017 років для КП «Київпаstrанс»);
- через надмірне накопичення важколіквідних активів баланс підприємств не є абсолютним. Для даних суб'єктів господарювання можливість покривати свої поточні зобов'язання перед зовнішніми кредиторами у найкоротші терміни (протягом декількох тижнів) є критично обмеженою;
- підприємства з 2016 року мають валовий збиток. Проте на відміну від КП «ВТК» чистий збиток у «Київпаstrанс» сформувався з 2018 року;
- від'ємною є рентабельність продукції компаній. Ресурсні коефіцієнти рентабельності також зберігають від'ємні значення за всі роки. Винятками є 2016 та 2017 роки для КП «Київпаstrанс».

Суттєва відмінність між підприємствами полягає у способі формування джерел фінансування капіталу. Якщо КП «Київпаstrанс» залучає більше позичкових коштів, частка яких перевищує 75%, то політика КП «ВТК»

спрямована на збільшення власного капіталу. Відповідно до цього рівень фінансової незалежності та стійкості «ВТК» є вищим, аніж у «Київпастрас». Та навпаки фінансові ризики та ступінь концентрації позичкового капіталу переважають у «Київпастрас». Крім того, політика фінансування «ВТК» - помірна, для КП «Київпастрас» - агресивна.

Отже, головними спільними проблемами підприємств є нераціональне використання власних ресурсів і неефективна фінансова політика. КП «ВТК» та «Київпастрас» потребують реорганізації і покращення методів управління основними засобами, а головне – коштами. Проте перш, ніж перейти до рекомендацій та можливих напрямів розвитку, порівняємо фінансові результати з середніми галузевими значеннями закордонних компаній.

Для порівняння було обрано показники, які наведені у табл. 3.29.

Таблиця 3.29 Порівняльна характеристика фінансових показників вітчизняних компаній з середніми показниками галузі пасажирських транспортних перевезень США за 2019 рік

№	Показники	Ринок США	Київпастрас	ВТК
1	2	3	4	5
1	Debt Ratio	0.66	0.76	0.23
2	Debt-to-Equity Ratio	1.57	3.21	0.31
3	Interest coverage ratio	3.06	3.38	15.19
4	Return on Equity	0.08	-0.01	-0.08
5	Return on Assets	0.027	-0.04	-0.06
6	Gross margin	0.417	-0.52	-1.23
7	Profit margin	0.071	-0.04	-0.08

Джерело: складено автором на основі даних [52].

Перші два коефіцієнти відображають та підтверджують особливості вітчизняних підприємств. Для КП «Київпастрас» debt ratio є вищим за середнє значення транспортної галузі ринку США, також Debt-to-Equity Ratio є майже вдвічі більшим за порівнюваний показник. Таке переважання спричинено значним накопиченням позичкового капіталу на підприємстві. Натомість відповідні показники для «ВТК» є нижчими за середні, оскільки у структурі пасивів найбільшу частку складає власний капітал.

Коефіцієнт покриття відсотків КП «Київпаstrанс» наближений до середнього значення. У порівнянні з ринком США високим є показник для «ВТК». Тобто підприємство має хорошу фінансову спроможність здійснювати свої процентні зобов'язання. Коефіцієнти рентабельності вітчизняних підприємств є низькими, хоча й відхилення від середнього значення невеликі.

Показники валової та чистої рентабельності є від'ємними для досліджуваних підприємств і мають значні відхилення від галузевих значень США. Причиною цьому є неефективне здійснення операційної діяльності, високий рівень собівартості реалізованих товарів та послуг і низька фондовіддача від основних засобів. Таким чином, використання ресурсів не забезпечує достатній рівень прибутку, який покривав би витрати компанії.

Отже, КП «Київпаstrанс» та «ВТК» у порівнянні з галузевими значеннями ринку США мають відносно вищий рівень покриття відсотків. Структура боргу та власного капіталу українських підприємств є також наближеною до середніх показників, проте має свої особливості. Суттєвою відмінністю є низький рівень рентабельності. Вітчизняні підприємства потребують значного покращення та оновлення методів використання ресурсів.

3.4 Рекомендації, можливості та пріоритетні шляхи розвитку комунальних транспортних підприємств в Україні

Здійснивши всебічний аналіз галузі пасажирських підприємств виокремимо їх переваги та недоліки. Почнемо з сильних сторін транспортних підприємств.

По-перше, комунальні підприємства приносять суспільні блага населенню та забезпечують потреби у транспортних послугах жителів міста чи регіону. По-друге, у критичних ситуаціях - під час воєнних дій, природних лих та інших надзвичайних ситуаціях комерційний бізнес припиняє свою діяльність. Тоді як комунальні підприємства продовжують надавати послуги. Досвід пандемічної ситуації в Україні ще раз підтвердив, що лише держава, зокрема державні та комунальні підприємства здійснюють постійне та стабільне соціально-економічне

забезпечення населення. По-третє, комунальні підприємства здатні самостійно впроваджувати та модернізувати власні транспортні засоби. Також дані підприємства є державними монополіями у певних сферах надання послуг.

Вагомими недоліками комунальних транспортних підприємств є

- надмірна концентрація необоротних важколіквідних активів через яку підприємства втрачають мобільність. До того ж підприємства неефективно використовують ресурси, про що свідчить високий рівень зношеності активів та низькі показники рентабельності;
- незбалансована структура джерел фінансування капіталу, велике накопичення боргів та як наслідок високий рівень залежності від зовнішніх кредиторів, неспроможність виконувати поточні зобов'язання, недостатність коштів для реінвестицій та розширення операційної діяльності, збитковість підприємств;
- низька рентабельність основних засобів через високу вікову зношеність, відсутність можливості придбання нових транспортних засобів (саме нових, а не тих, які були передані з європейських країн після 30-40-ка років експлуатації);
- відсутність контролю та чіткого звітування підзвітними підприємствами за використання коштів цільового призначення;
- недотримання комунальними підприємствами ринкових правил – відсутня належна конкуренція;
- придбання дешевих та неякісних матеріалів з метою мінімізації граничних витрат;
- зловживання підтримкою держави.

Ці та інші недоліки є суттєвою перешкодою на шляху розвитку та становлення комунальних підприємств. Такі підприємства відіграють важливу роль у державі, надаючи суспільні послуги населенню. Проте за останні роки даному сектору економіки приділялося небагато уваги. Про це свідчить відсутність державних органів контролю, низький рівень фінансових показників

та висока збитковість підприємств. Для запобігання та виправлення зазначених недоліків необхідно дотримуватися таких пріоритетних напрямків розвитку:

1) Здійснити реструктуризацію основних засобів підприємства. Необхідна планова заміна зношеного парку транспортних засобів на новий.

2) Запровадити рівномірний та збалансований розподіл джерел фінансування. Зменшити дуже високу частку позичкових коштів та збільшити рівень фінансової стійкості та незалежності шляхом концентрації власного капіталу. Уникати високих диспропорцій.

3) Підвищити ефективність управління ресурсами. Зокрема, забезпечити зростання рівня рентабельності.

4) Збільшити частку швидколіквідних активів та пасивів з короткотерміновим строком погашення.

5) Забезпечити оптимізацію витрат завдяки вдосконаленню та впровадженню повністю електронних систем обслуговування.

6) Обґрунтовано підвищувати вартість проїзду відповідно до умов ринку.

7) Здійснити монетизацію пільгових категорій населення, що дозволить збільшити надходження до транспортних підприємств. Проте незважаючи на чисельні спроби затвердження проєкту, Асоціація міст України 23 лютого 2021 року не погодила проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання пільг з оплати проїзду окремим категоріям громадян у готівковій формі» які передбачали монетизацію пільгових категорій громадян [53].

8) Підвищити рівень контролю органів місцевого самоврядування за якість наданих комунальних послуг населенню щодо транспортування.

9) Поширити практику створення та залучення незалежних наглядових рад та надати їм більші повноважень контролю та перевірки.

10) Підвищити рівень конкуренції.

11) Усувати конфлікт інтересів між органами управління комунальним підприємством та його власниками.

12) Можливий перегляд форми власності підприємства або часткове залучення приватного капіталу та приватних осіб у державний сектор.

13) З метою підвищення прозорості та якості аналізу створити єдиний державний портал, на якому відображатиметься вся інформація про фінансовий стан підприємства, його транзакції, рухомий склад, закупівлі тощо.

Перелічені методи можуть бути ефективними не лише для КП «Київпаstrans» та «ВТК», але й для інших підприємств даної форми власності.

Висновки до розділу 3

1) Структура активів підприємства «Київпаstrans» є надмірно важкою, про що свідчить велике значення частки необоротних активів. КП «Київпаstrans» має значні зобов'язання перед зовнішніми кредиторами. Тому значення робочого капіталу за останні роки є від'ємним – виручка підприємства спрямована переважно на покриття зобов'язань.

2) У структурі джерел формування капіталу (КП «Київпаstrans») за 2019 рік переважає позичковий капітал. До цього періоду ситуація була зворотною. Значне переважання позичкового капіталу підвищує рівень фінансової залежності та ризику підприємства. Політика фінансування є агресивною.

3) Ліквідність підприємства «Київпаstrans» є низькою. Баланс не є абсолютно ліквідним протягом всього досліджуваного періоду (2016-2019р.). За абсолютними та відносними показниками ліквідності підприємство не здатне швидко та своєчасно покривати свої поточні зобов'язання.

4) Показники фінансової стійкості та ділової активності «Київпаstrans» були значимими у 2016 та 2017 роках. Проте наступні два роки характеризуються спадом фінансової спроможності підприємства. Показники рентабельності продукції, коефіцієнти дохідної та ресурсної рентабельності є від'ємними або коливаються близько нуля. Тобто рентабельність підприємства є низькою.

5) Особливістю майнового стану підприємства «ВТК» є наявність високої частки основних засобів. Дана стаття є найбільшою серед інших статей

балансу. Проте рентабельність таких активів є критично низькою та потребує збільшення ефективності використання даних ресурсів.

6) Серед пасивів підприємства «ВТК» найбільшу частку складає власний капітал. Через це значення коефіцієнту фінансової незалежності є високим. Проте водночас маневреність власного капіталу практично відсутня через важку структуру активів. Тип політики фінансування капіталу – помірний.

7) З 2016 року КП «ВТК» є збитковим. Відповідно до цього значення робочого капіталу за весь період є від’ємним. На фінансування необоротних активів залучаються не лише капіталізовані джерела, але й короткострокові зобов’язання підприємства.

8) Ліквідність комунального підприємства «ВТК» є низькою через переважання важколіквідних активів. Поточна платоспроможність підприємства не здатна забезпечити погашення всіх заборгованостей у короткостроковий термін. Сума грошових коштів та дебіторської заборгованості не покриває розмір кредиторської заборгованості. Дохідність всіх ресурсів підприємства є від’ємною через високі витрати на здійснення операційної діяльності та низький рівень ефективності фінансової політики.

9) Порівнювальні підприємства «Київпаstrанс» та «ВТК» відрізняються за розміром статутного капіталу, обсягом перевезень. Проте спільними рисами є висока зношеність транспортних засобів, важка структура активів та їхня низька рентабельність, недостатній рівень капіталізованих джерел та збитковість.

10) Відносно галузевих показників вітчизняні підприємства мають нерівномірну структуру власних та позичкових коштів, значно нижчий рівень рентабельності як активів, так і власного капіталу. Натомість коефіцієнт покриття відсотків відносно відповідає галузевим значенням.

11) Комунальні підприємства мають чисельні недоліки, пов’язані з ефективністю розпорядження коштів та здійснення управління активами. Тому головні рекомендації спрямовані на покращення даних аспектів. Основною перевагою досліджуваних підприємств є стабільне надання суспільних (зокрема, транспортних) послуг громадянам.

ВИСНОВКИ

1) Фінансовий аналіз здійснює оцінку ефективності управління ресурсами підприємства та визначає його поточний та перспективний стан. Розуміння даних категорій сприяє вдосконаленню фінансової політики компанії, що є індикатором високих прибутків. Тому фінансовий аналіз є не лише надзвичайно актуальний сьогодні, але й перебуває у безперервному процесі розвитку та вдосконалення.

2) Різновид застосованого фінансового аналізу залежить від мети, обсягу дослідження та інших факторів. Важливим аспектом є багатогранність та всебічність здійснюваного аналізу. Недостатньо оцінити лише внутрішні показники фінансового стану підприємства. Варто також порівняти результати з іншими подібними компаніями на ринку та дослідити міжнародний досвід.

3) До головних показників фінансового аналізу підприємства належать коефіцієнти ліквідності, платоспроможності, рентабельності, прибутку, фінансової стійкості, ділової активності та інші. Всі вони комплексно взаємодіють між собою. Тому під час вивчення важливо застосовувати причинно-наслідкові зв'язки. Проте основним стержнем будь-якого підприємства є його активи та джерела фінансування. Саме з них і розпочинається фінансовий аналіз.

4) Підприємство «Київпаstrans» є найбільшим транспортним підприємством міста Київ та Київської області. Активи підприємства характеризуються високим рівнем зношеності, низькою рентабельністю та важкою ліквідністю. Серед пасивів підприємства переважають позичкові кошти. Через це ступінь ризикованості та залежності підприємства від зовнішніх запозичень є високим. Власних джерел підприємства не вистачає на фінансування необоротних активів, відповідно робочий капітал не забезпечує постійних попит. Через зазначені особливості підприємства ліквідність та платоспроможність залишається на низькому рівні.

5) Комунальне підприємство «Вінницька транспортна компанія» є одним з найстаріших транспортних підприємства України, незважаючи на дату реєстрації компанії. Подібно до КП «Київпастранс» вікова зношеність рухомого складу є високою. Єдиною відмінністю є випуск трамваїв та тролейбусів власної модернізації. Серед активів також переважають необоротні, важколіквідні активи. Особливістю джерел фінансування є вагома частка власного капіталу, у порівнянні з позичковими коштами. Таким чином, фінансова стабільність підприємства є кращою. Рівень рентабельності ресурсів КП «ВТК» є від'ємним, що свідчить про недосконалу політику управління ресурсами.

6) Порівнюючи отримані результати з середніми показниками транспортної галузі США, можна зробити висновок, що вітчизняні підприємства потребують реструктуризації виробничих фондів та підвищення ефективності операційної діяльності.

7) Фінансування комунальних підприємств здійснюється завдяки цільовим надходженням коштів переважно з місцевих бюджетів. Головним розпорядником коштів є відповідний орган місцевого самоврядування. Такий інструмент фінансування як муніципальні облігації є непоширеними на українському ринку та користуються низьким попитом.

8) Рекомендації щодо шляхів покращення фінансового стану підприємств галузі пасажирських перевезень спрямовані на реорганізацію структури активів та пасивів, зменшення диспропорцій між важколіквідними та швидколіквідними активами, підвищення якості використання ресурсів шляхом їх оновлення або модернізації. Також необхідно підвищити фінансову стійкість підприємств методом позбавлення високого боргового тягаря.

9) Комунальні підприємства є важливими для держави, оскільки саме вони забезпечують надання суспільних послуг у сфері транспортування (переміщення). Проте з метою підвищення ефективності необхідно запровадити суворіший контроль за розподілом та використанням цільових коштів, збільшити ступінь відповідальності власників (міських рад) за якість наданих послуг та стимулювати конкурентоспроможність підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дема Д.І., Стойко О.Я. Фінанси: підручн. за ред. Стойка О.Я. Київ, 2017. 406 с.
2. Віленчук О.М., Дема Д.І., Дорохова Л.М. [та ін.]. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Житомир, 2014. 478 с.
3. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. Київ: Аконіт, 2008. Т. 1. 926 с.
4. Лучко М.Р., Жукевич С.М., Фаріон А.І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіль, 2016. 304 с.
5. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Полтава, 2016. 430 с.
6. Бланк І. О. Управління фінансами підприємств і об'єднань. Київ, 2006. 780 с.
7. Базілінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика. Київ, 2008. 328 с.
8. Бочаров В. В. Комплексный финансовый анализ. Питер, 2005. 432 с.
9. Негашев Е.В., Шеремет А.Д. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций: 2-е изд., перераб. и доп. Москва, 2008. 208 с.
10. Brealey R.A., Myers S.C. Principles of Corporate Finance. Kyiv, 2005. 1120 p.
11. Литвин Б.М., Стельмах М.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ, 2008. 336 с.
12. Фролова Т.О. Фінансовий аналіз: навч. метод. пос. для самост. вивч. і практ. завд. Київ, 2005. 253 с.
13. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання. Київ, 2001. 387 с.
14. Мних Е.В. Економічний аналіз діяльності підприємства. Київ, 2008. 514 с.
15. Косова Т.Д., Сухарев П.М., Ващенко Л.О. Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб. Київ, 2011. 528 с.

16. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. Київ, 2006. 378 с.
17. Про національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності": Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. Київ: Офіційний вісник України, 2013. 97 с.
18. Економіка і організація управління: наук. фах. журн. / засн.: Дон. нац. ун-т. ім. Василя Стуса. 2007, жовтень — . Вінниця. 4 раз. на рік. 2010, № 2 – 8.
19. Костенко Т. Д., Підгора Є. О., Рижиков В. С. [та ін.]. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: навч. посіб. 2-ге вид. Київ, 2007. 400 с.
20. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ, 2009. 256 с.
21. Куліков П. М., Іващенко Г. А. Економіко-математичне моделювання фінансового стану підприємства: навч. посіб. Харків, 2009. 156 с.
22. Актуальні проблеми економіки: наук. екон. журн./ засн.: ВНЗ «Національна академія управління». 2000, листопад — . Київ. Щоміс. 2006, №6 – 180-191.
23. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: підручн., 3-тє вид. Київ, 2006. 342 с.
24. Василик О. Д. Теорія фінансів: підручн. для студ. екон. спец. вищих закл. освіти. Київ, 2000. 411 с.
25. Оспіщева В. І. Фінанси: Курс для фінансистів: навч. посіб. Київ, 2008. 567 с.
26. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб., 3-тє вид., випр. і доп. Київ, 2007. 668 с.
27. Величко О. В., Степасюк Л. М., Суліма Н. М. Економіка і фінанси підприємства: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ, 2013. 335 с.
28. Бердар М. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ, 2010. 352 с.
29. Лучко М. Р. Консолідована фінансова звітність: теоретична концептуалізація побудови: монограф. Київ, 2007. 262 с.
30. Державна служба статистики України. Економічна діяльність - Транспорт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
31. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001 № 2344-III – ВР. Київ: Офіційний вісник України, 2001. 50 с.

32. Комунальні унітарні підприємства: ст. 78 Господарського кодексу України від 16.01.2003 № 436-IV – ВР. Київ: Відомості Верховної Ради України, 2003. ст.144.

33. Пустьак О.В. Цільове фінансування комунальних унітарних підприємств: до питання фінансово-економічного змісту та відображення в обліку. *Вісн. Полт.держ. агр. акад.* 2011. №1. С. 130-134.

34. Лисенко Н. М. Актуальні питання обліку капітальних інвестицій підприємствами (на прикладі житлово-комунального господарства). *Наук.-практ. журн.* 2005. №6. С. 24-33.

35. Швейцарсько-український проєкт Despro. Підтримка децентралізації в Україні. URL: <https://despro.org.ua/despro/project/>

36. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід": Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.99 № 290. Київ: Офіційний вісник України, 1999. 442 с.

37. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 "Дохід": документ 929_025 від 01.01.2012. Видавець - Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB)

38. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 20 «Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу»: документ 929_041 від 01.01.2012. Видавець - Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB)

39. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>

40. Примітки до фінансової звітності КП «Київпаstrанс» за 2019 рік. URL: https://kpt.kyiv.ua/uploads/u/1/WaUsDsS0jjxHb_cgBCINTRgEi_3c2g_L.pdf#toolbar=0cg

41. Офіційна інформація компанії КП «Київпаstrанс». URL: <https://kpt.kyiv.ua/>

42. Сервіс моніторингу реєстраційних даних українських компаній та судового реєстру для захисту від рейдерських захоплень і контролю контрагентів - КП «Київпаstrанс». URL: <https://opendatabot.ua/c/31725604>

43. Аналітична інформація Корпорації «Укрелектротранс». Об'єкти міського електротранспорту. URL: https://www.korpmet.org.ua/?page_id=67

44. Документ Корпорації підприємств міського електротранспорту України. URL: https://www.korpmet.org.ua/?page_id=8

45. Звіт з управління КП «Київпаstrans» за 2020 рік. URL: <https://kpt.kyiv.ua/uploads/u/1/AvG6tLeGx69vMdFghv-sWAjIybFKl6nh.pdf>

46. Сервіс моніторингу реєстраційних даних українських компаній та судового реєстру для захисту від рейдерських захоплень і контролю контрагентів - КП «ВТК». URL: <https://opendatabot.ua/c/03327925>

47. Проекти рішень Вінницької міської ради. URL: <https://www.vmr.gov.ua/Docs/CityCouncilDecisions/Forms/AllItems.aspx>

48. Основні показники МЕТ Корпорації «Укрелектротранс». URL: https://www.korpmet.org.ua/?page_id=3227

49. Звітність комунального підприємства «Київпаstrans». URL: <https://kpt.kyiv.ua/reports>

50. Швиданенко Г. О., Олексюк О. І. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: моногр. Київ, 2002. 290 с.

51. Фінансова звітність КП «Вінницька транспортна компанія». URL: <https://www.vmr.gov.ua/MunicipalEnreprise/Lists/KPVTK/ShowContent.aspx?ID=10>

52. IFRS financial reporting and analysis software. Ready ratios. URL: <https://www.readyratios.com/sec/industry/E/>

53. Лист Асоціації міст України від 23 лютого 2021 року № 5-100/21. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-140/vyk._2021.02.23_msp_postanova_monetyzaciya_proyizdu.pdf

Додаток А
Умовні позначення

Аср — середня величина активів

В — власні кошти для фінансування запасів

ВБ – валюта балансу

ВД — власні та довгострокові позикові кошти для фінансування запасів

ВК – власний капітал

ГК – грошові кошти

Д — дивіденди

Дбз – дебіторська заборгованість

ДЗ – довгострокові зобов'язання

З — зобов'язання

Зп – запаси

ЗК — загальні кошти фінансування запасів

Кал — коефіцієнт абсолютної ліквідності

Квнзр — коефіцієнт внутрішнього зростання

Кдз — коефіцієнт довгострокової заборгованості

Кз — коефіцієнт зносу

Ккпк — коефіцієнт концентрації позикового капіталу

Км — коефіцієнт мобільності

Кмвк — мультиплікатор власного капіталу

Кмнвк — коефіцієнт маневреності власного капіталу

Кмнрк — маневреність робочого капіталу

Коа — коефіцієнт оборотності активів

Кооба — коефіцієнт оборотності оборотних активів

Кобана — коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів

Коз — оборотність запасів

$K_{фз}$ — коефіцієнт фінансової залежності

$K_{фн}$ — коефіцієнт фінансової незалежності

$K_{фнкд}$ — коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел

$K_{фр}$ — коефіцієнт фінансового ризику

$K_{фс}$ — коефіцієнт фінансової стабільності

КК — короткострокові кредити банків

ПЗ — поточні зобов'язання

ПК — позичковий капітал

ПФІ — поточні фінансові інвестиції

P_a — рентабельність активів

$P_{вк}$ — рентабельність власного капіталу

РК — робочий капітал

ЧП — чистий прибуток

Φ_v — фондівдача

Φ^B — надлишок /дефіцит власних коштів

$\Phi^{вд}$ — надлишок /дефіцит власних та довгострокових позикових коштів

$\Phi^{зк}$ — надлишок /дефіцит загальних коштів

Φ_M — фондомісткість